

Lối Sóng

3

Tập thể tác giả Nhóm Cánh Buồm

Tập thể tác giả nhóm Cánh Buồm
Chương trình Giáo dục Hiện đại

->>>>>>>>>>>>•●•<<<<<<<<<<-

Lối sống 3

GIA ĐÌNH

**GIÁO DỤC TIỂU HỌC ỔN ĐỊNH VÀ
BẢO ĐẢM CHẤT LƯỢNG**
**THÌ TOÀN BỘ NỀN GIÁO DỤC MỚI ĐƯỢC ỔN ĐỊNH,
MỖI GIA ĐÌNH ỔN ĐỊNH, CẢ XÃ HỘI CÙNG ỔN ĐỊNH.**

LỐI SỐNG 3

© Nhóm Cánh Buồm

Sách này do nhóm Cánh Buồm tạo ra và cấp phép sử dụng theo giấy phép **Creative Commons Attribution-NonComercial-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NC-SA 4.0)**. Theo giấy phép này, mỗi người dùng hoặc phân phối lại cuốn sách dưới bất kỳ hình thức nào (dạng số hoặc dạng in) đều phải dẫn nguồn bản quyền của cuốn sách và giữ nguyên dòng “Tải về miễn phí tại <https://canhbuom.edu.vn/sachmo/>” trên mỗi trang tài liệu, hoặc trong trích dẫn trả tới trang kế trên.

Liên lạc:

Chương trình Giáo Dục Hiện Đại – Nhóm Cánh Buồm

Email: lienhe@canhbuom.edu.vn | Website: www.canhbuom.edu.vn

Chịu trách nhiệm bản thảo:

PHẠM TOÀN, NGUYỄN THỊ THANH HẢI

Biên tập:

NGUYỄN THỊ MINH HÀ

Hình ảnh:

Hình ảnh sử dụng trong sách này được chúng tôi lấy xuống từ Internet

CÙNG BẠN DÙNG SÁCH

Bộ sách *Lối sống* được soạn để tổ chức việc học *Đạo đức* hoặc *Đạo lý* của trẻ em ở nhà trường phổ thông.

Tại sao cần phải thay đổi như vậy?

1. Khả năng cao nhất của cách dạy “*Đạo lý*” hoặc “*Đạo đức*” là đưa ra được những lời khuyên. Lời khuyên có thể đúng, nhưng lấy gì bảo đảm người học sẽ có hành vi đúng như lời khuyên?

2. *Lối sống* là hành vi có ý thức hằng ngày của một con người. Những hành vi đó thể hiện quan niệm về đạo đức được chia sẻ với mọi người trong cộng đồng. Đó là một công trình rèn luyện lâu dài khởi động một cách có ý thức từ nhà trường.

Môn học này cùng bộ sách này vì thế có thể đặt tên rất dài là *Sách hướng dẫn tổ chức hình thành lối sống hằng ngày cho trẻ em* và đã được rút gọn thành **môn giáo dục Lối sống** kèm theo là sách học ***Lối sống***.

Một *lối sống* mới cho trẻ em được hình thành theo một trực chính là *năng lực sống đồng thuận*. Đó là học để biết cùng tìm cách sống hòa hợp giữa cá nhân với cộng đồng và giữa các cộng đồng với nhau. Đó cũng là *lối sống hằng ngày*, ngay ngày hôm nay, từ Lớp 1, và ý thức sống đó sẽ có tác động tới *lối sống* mai sau.

Chương trình học được phân bố theo các chủ đề như sau:

Lớp 1 - Cá nhân (ý thức sống tự lập - tự phục vụ. Tự lập là mặt tinh thần, còn tự phục vụ là mặt vật chất).

Lớp 2 - Cộng đồng (Nguyên lý sống đồng thuận thể hiện rõ

nhất ở lối sống của con người trong cộng đồng; Và đồng thuận là (a) cùng lao động, (b) cùng tôn trọng giá trị văn hóa - tinh thần của nhau, (c) cùng tháo ngòi xung đột).

Lớp 3 – Gia đình (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng gia đình để sống hạnh phúc và biết xử lý khi hạnh phúc gia đình bị đe dọa).

Lớp 4 – Tổ quốc (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng quốc gia-dân tộc: Học sống đồng thuận trong một dân tộc ở đó em có đồng bào; và sống đồng thuận trong một quốc gia ở đó có những ràng buộc bằng luật pháp).

Lớp 5 – Nhân loại (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng trong cộng đồng loài người văn minh đang phải cùng học lối sống văn minh hơn để tránh bị tuyệt diệt).

Học để có ý thức và ứng dụng *lối sống có đạo đức* như trên ở bậc Tiểu học, học sinh sẽ có hành trang ban đầu như sau:

- (a) Các em hiểu rõ học *Lối sống* không phải là học nói lại những nguyên tắc đạo đức, mà là *thực hành có ý thức* một nguyên lý cao cả *sống đồng thuận*.
- (b) Mọi hành vi của học sinh từ Lớp 1 đến hết Lớp 5 đều tiến hành có tổ chức để đạt tới *cái tinh thần* (ý thức đạo lý) được kiểm soát bởi *cái vật chất* (những hành vi cụ thể, thực hiện một cách tường minh).
- (c) Hành trang *sống đồng thuận* đó sẽ đưa các em lên bậc Trung học cơ sở đi sâu vào *từng vấn đề đạo lý* người xem xét dưới các khía cạnh triết học, xã hội học, và cả về chính trị, bảo đảm hết Lớp 9 sẽ thanh thản vào đời.

Toàn bộ quan điểm và nội dung cụ thể trong bộ sách *Lối sống* này đều đã được phát triển và quy trình hóa bởi nhóm Cánh Buồm.

Tuy nhiên, các tác giả vẫn thấy cần nói lời biết ơn tới những người đi đầu mở đường là Hồ Ngọc Đại, Mạc Văn Trang, Đặng Ngọc Riệp và Trần Thị Tố Oanh của hệ thống Giáo dục thực nghiệm Công nghệ Giáo dục.

Nhóm biên soạn mong bạn dùng sách chú ý thực hiện đường lối *không dạy học theo lối giảng giải mà chỉ tổ chức việc tự học của trẻ em*.

Các năng lực tương ứng tạo ra từ những môn học khác (Văn, Tiếng Việt, Khoa học, cả môn Tiếng Anh...) đều được huy động đúng lúc vào việc học sách *Lối sống*.

Hơn ở đâu hết, môn *Lối sống* sẽ thể hiện mong ước của nhóm Cánh Buồm đã được long trọng ghi trên bìa các tập sách bậc Tiểu học: *Giáo dục Tiểu học ổn định và bảo đảm chất lượng thì toàn bộ nền giáo dục mới được ổn định, mỗi gia đình ổn định, cả xã hội cùng ổn định.*

Chúc các bạn thành công!

Nhóm Cánh Buồm

Lá thư đầu năm gửi các em học sinh Lớp 3

Các em học sinh Lớp 3 thân mến,

Các em tiếp tục học môn *Lối sống*. Nhắc lại với các em điều này chắc không bao giờ thừa: Các em học môn *Lối sống* để làm gì?

Câu trả lời đã có từ Lớp 1: Môn *Lối sống* giúp chúng ta có những hành vi có ý thức của con người thế kỷ 21 tại ngôi trường này, trong cộng đồng con người, trong gia đình chúng ta, trên đất nước Việt Nam yêu quý, trong thế giới loài người đang đòi được sống trong hạnh phúc.

Ý nghĩa lớn nhưng các em đã học những điều rất thiết thực.

Môn *Lối sống* Lớp 1 giúp các em nhận ra mỗi em là một cá nhân có trách nhiệm với chính mình. Từng em được rèn luyện một nếp sống tự lập - tự phục vụ hàng ngày ở nhà và ở trường. Các em sống tự lập - tự phục vụ không vì bị bắt buộc, không để lấy điểm, mà sống với ý thức cá nhân có trách nhiệm.

Môn *Lối sống* Lớp 2 giúp các em nhận ra mỗi em là một cá nhân của cộng đồng. Đó là cộng đồng con người khác hẳn với bầy đàn động vật. Cái cộng đồng người ở đó mọi người vì tất cả và một người vì mọi người.

Và năm nay, các em sẽ mang lối sống đó vào cuộc sống gia đình.

Các em sẽ bắt đầu tự nghiên cứu để đi tới định nghĩa gia đình là gì.

Các em sẽ nghiên cứu để biết rõ vì sao con người lại từ bỏ lối sống bầy đàn, để sống thành gia đình.

Các em sẽ nghiên cứu để biết cách tham gia xây dựng một *gia đình hạnh phúc*.

Trong gia đình, các em có những *nghĩa vụ* (những điều bắt buộc phải thực hiện). Nhưng các em sẽ làm những điều bắt buộc đó với ý thức của một con người cá nhân biết tổ chức và thực hiện các hành vi sống đẹp của mình.

Chúc các em thành công.

Thảo luận

1. Em còn nhớ bài học *Em đã lớn khi bắt đầu học lớp 1 không?* Các em đã được hướng dẫn học vui như thế nào?
2. Em còn nhớ sự phân biệt giữa bầy đàn động vật và cộng đồng con người không?

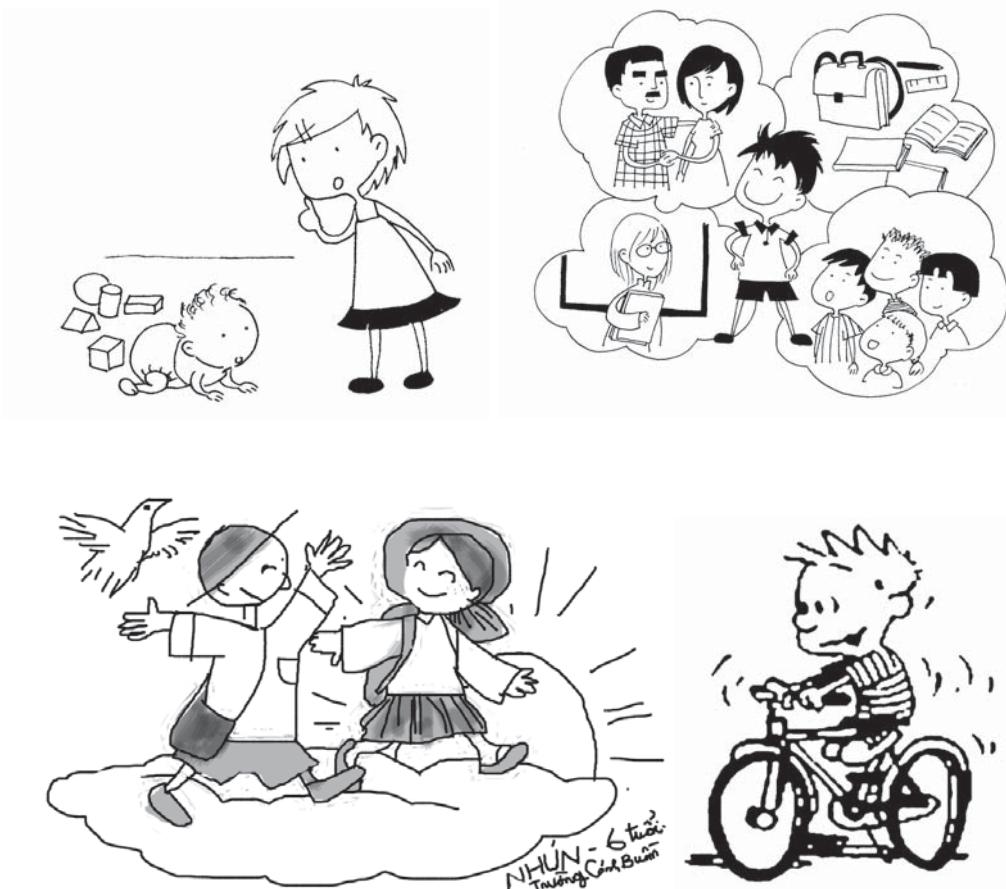
BÀI MỞ ĐẦU

EM ĐÃ HỌC GÌ Ở MÔN LỐI SỐNG

Thảo luận

Những hình ảnh này nhắc nhở em những gì đã biết và cách học môn Lối sống ở Lớp 1 như thế nào?

Cùng kể lại với nhau những kỷ niệm về em đã lớn - em đi học - em sống tự lập - em tự phục vụ... (kể cả những gì chưa được vẽ ở đây).

Cùng kể lại với nhau những kỷ niệm về em đã lớn - em đi học - em sống tự lập - em tự phục vụ... và em đã được học những gì ở trường... (kể cả những gì chưa được vẽ ở đây).

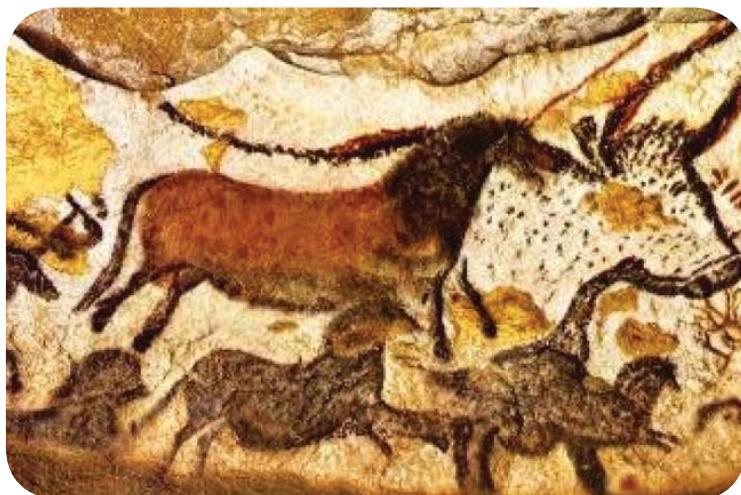
Thảo luận

Những hình ảnh này nhắc nhở em những gì? Hãy nói về *sống bầy đàn - sống cộng đồng* và sự khác nhau giữa *bầy đàn động vật và cộng đồng con người*.

Bầy đàn động vật cũng tạo ra sức mạnh, nhưng con người còn có sức mạnh gì mà động vật không thể có?

Các em hãy bàn về hình khắc và vẽ trong hang động vùng Dordogne nước Pháp. Người vẽ tranh sơ hay không sơ sút sức mạnh của bầy ngựa?

BÀI 1

GIA ĐÌNH LÀ GÌ?

Điều tra - nghiên cứu để xác định khái niệm *gia đình*

Hoạt động 1: Phỏng vấn

Các em tiến hành điều tra nghiên cứu ở *gia đình* mình.

1. Hỏi lần lượt mẹ rồi bố từng câu hỏi sau:
 - a. Bố và mẹ gặp nhau khi nào trong hoàn cảnh nào?
 - b. Bố và mẹ quyết định cưới nhau khi nào? Khi đó bố mẹ bao nhiêu tuổi? Bố mẹ khi đó làm công việc gì?
 - c. Ông bà nội và ông bà ngoại của con có đồng ý để bố mẹ cùng nhau lập gia đình không?
 - d. Con là con đẻ (con ruột) của bố mẹ đúng không? Hay bố mẹ nhận nuôi con từ gia đình khác?
 - e. Anh (chị, em) của con cũng là con đẻ (con ruột) của bố mẹ hay bố mẹ xin anh (chị, em) con từ gia đình khác?
2. Phỏng vấn ông bà từng câu hỏi sau:
 - a. Ông bà thành lập gia đình với nhau khi ông bà bao nhiêu tuổi?
 - b. Ông bà có mấy người con, là những ai?
 - c. Tại sao ông bà không sống chung với gia đình con? Như vậy, ông bà và gia đình con có cùng chung một gia đình không?
3. Phỏng vấn bổ sung một vài người lớn tuổi khác có hoàn cảnh phù hợp với những câu hỏi này:
 - a. Cháu xin lỗi bác (cô, chú, ông, bà) cháu không tò mò đâu. Chúng cháu đang học về *gia đình*. Cho cháu hỏi: Hai bác đã lập gia đình với nhau bao lâu thì ly dị?
 - b. Đề nghị bác chọn một từ sau để nói về chuyện ly hôn: không có con, nghèo quá, không hợp nhau...?
 - c. Sau khi ly hôn bao lâu thì lập lại *gia đình* mới?

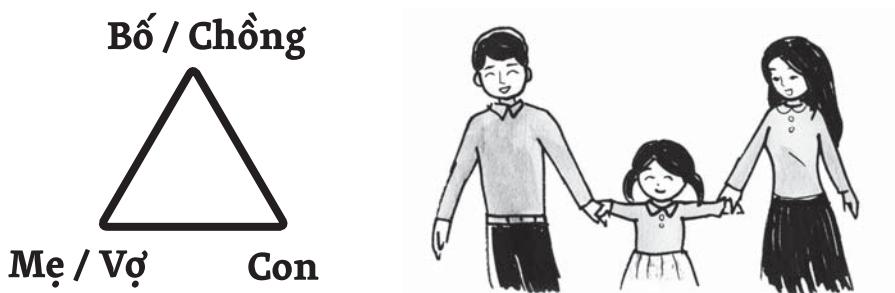
Hoạt động 2: Báo cáo kết quả điều tra - nghiên cứu để xác định khái niệm gia đình

Báo cáo miệng rút ra từ những kết quả phỏng vấn có thực.

a. Kết quả điều tra của tôi với chính gia đình tôi như sau. Tôi đã phỏng vấn bố mẹ tôi có tên như sau... Bố mẹ tôi lập gia đình năm... Từ đó, ngoài bố mẹ, gia đình tôi có thêm (anh, chị, em tôi tên là...).

b. Kết quả điều tra của tôi với chính gia đình tôi như sau. Tôi đã phỏng vấn ông bà tôi có tên như sau... Ông bà tôi lập gia đình năm... Từ đó, ông bà tôi có con là bố (mẹ) tôi, mẹ tôi là con dâu của ông bà nội tôi, bố tôi là con rể của ông bà ngoại tôi. Gia đình tôi ở chung tại... (Hoặc) Gia đình ông bà nội (ngoại) tôi hiện ở riêng tại...

c. Ý kiến của nhóm điều tra nghiên cứu dẫn đến kiểu gia đình hạt nhân một thế hệ như sau:

Theo mô hình gia đình một thế hệ, các em chứng minh bằng số liệu đã có:

- Gia đình em, bố..... mẹ..... con.....
- Gia đình ông em, bố..... mẹ..... con.....
- Gia đình hàng xóm của em, bố..... mẹ..... con.....

Các em cho biết:

- Có gia đình có vợ, chồng, nhưng không con đẻ, chỉ có con nuôi, xếp vào mô hình gia đình kiểu gì?
- Gia đình mới ly hôn, người mẹ (hoặc bố) nuôi đứa con, xếp vào mô hình gia đình kiểu gì?

Kiểu gia đình nhiều thế hệ

Em tìm hiểu cách gọi (ví dụ: anh, em, chị... của bố và mẹ gọi bằng gì, chồng hoặc vợ những người đó gọi bằng gì) cùng với tên người trong gia đình lớn nhiều thế hệ của em vào chỗ nào em biết:

Cụ ông (cụ cố)	Cụ bà (bà cố)
.....
Ông nội - Bà nội	Ông ngoại - Bà ngoại
..... - -
Bác trai	Bác gái
.....
Bố - Mẹ (Ba - Má,...)	
..... -
Chú Cậu Dì	
..... -

Luyện tập vui

Xem hình và thảo luận cung cố khái niệm gia đình

Hòn Trống Mái ở vịnh Hạ Long

Thảo luận

1. Tại sao nhìn hình tượng tự nhiên trên con người lại đặt tên đó là hai hòn Trống Mái? Nghe tên gọi đó, em liên tưởng thấy những hình ảnh nào khác? Các em vẽ sơ đồ liên tưởng từ hòn Trống Mái và tìm ra một từ nói rõ ý nghĩa của vẻ đẹp đó.
2. Nhìn hai hòn Trống Mái, em tưởng tượng một câu chuyện coi như là sự tích về hai hòn đá yêu nhau đó. Giáo viên gợi ý các em:
 - a. Hai anh chị hẹn gặp nhau nhưng trời mù sương không thấy nhau, chờ nhau mãi hóa thành hai hòn đá.
 - b. Hai hòn đá yêu nhau, cưới nhau, nhưng không có con và hai vợ chồng Trống Mái đã khóc ngập vùng biển.
 - c. Hai vợ chồng nhiều con quá nhưng không nuôi được con để con đi lưu lạc khắp vùng biển Hạ Long...

Xem hình và thảo luận cùng cố khái niệm gia đình

Tượng của nhà điêu khắc Pháp Auguste Rodin

Thảo luận

1. Nhìn kỹ bức tượng trên, em cho biết đó là hai bàn tay của một người hay là của hai người? Tại sao em đoán được như vậy?
2. Bàn tay phải của một người nắm bàn tay phải của một người khác. Hai người cùng giới hay khác giới (nam và nữ là hai giới)? Điều đó đem lại ý nghĩa gì cho bức tượng?
3. Mời các em đặt tên cho bức tượng của Auguste Rodin bên trên. Tìm xem bạn nào đặt tên đúng và hay.

Xem biểu trưng và thảo luận cùng cố khái niệm gia đình

1. Các hình biểu trưng dưới đây nói một điều gì liên quan đến khái niệm gia đình? Cần những điều kiện gì để có một gia đình?

2. Thủ thách tư duy của em: Con bò mẹ cũng yêu con và cho con bú. Con bê cũng có mẹ và yêu mẹ. Có thể gọi đó là một gia đình bò không? Tại sao?

BÀI 2

CUỘC SỐNG BẦY ĐÀN CỦA NGƯỜI XƯA

Từ rất xa xưa các động vật người chưa có gia đình, người ta cũng sống chung với nhau thành những bầy đàn người xưa.

Tại sao? Vì khi đó, con người cũng như mọi động vật khác, chỉ cần vào rừng hái lượm và săn bắt là đủ sống. Cách làm ăn (còn gọi là phương thức sản xuất) đó cũng phù hợp với đời sống bầy đàn. Cùng ở chung trong cái hang là hạnh phúc nhất: Hang rộng, che nắng che mưa, ngăn thú dữ...

Một trong nhiều dấu tích đó nay còn thấy ở Động người xưa tại Khu bảo tồn Cúc Phương (thuộc tỉnh Ninh Bình).

Luyện tập - Tưởng tượng cả lớp chung sống trong hang, bỗng...

1. Tình huống để đóng vai: Khi mọi người đang ngủ, có người kêu to “Hổ hổ hổ...” (hoặc “Nước nước nước...”)... Chuyện gì sẽ xảy ra?
2. Tình huống: Một em bé không bố mẹ sống giữa mọi người. Các em cùng đóng vai về cách sống của mọi người khi có cái ăn?
3. Thảo luận: Có khi nào cha mẹ thời đó quên mất con mình không?

Thảo luận

1. Các em xem các vật khảo cổ ở những hang động thời xưa, xương người, xương động vật, và những công cụ lao động. Em nghĩ gì về cuộc sống thời xa xưa đó?

2. Ở chung trong một cái hang rộng có gì hại cho việc sử dụng lương thực hái lượm về hoặc săn bắt được?

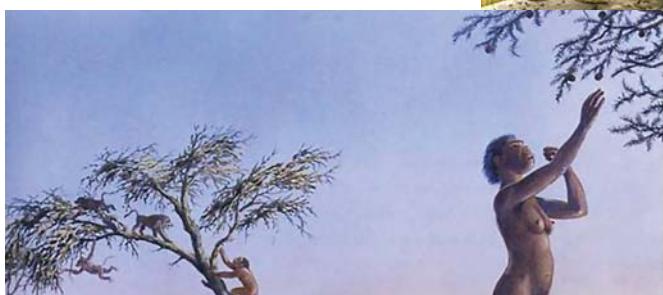
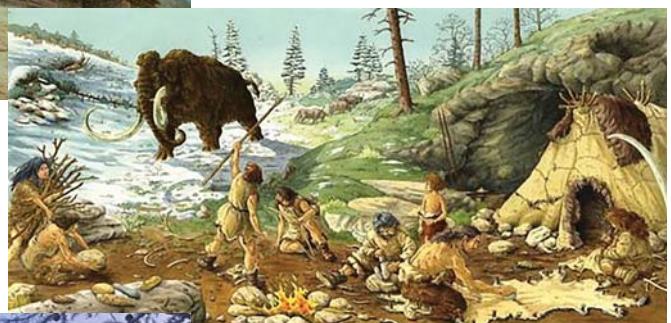
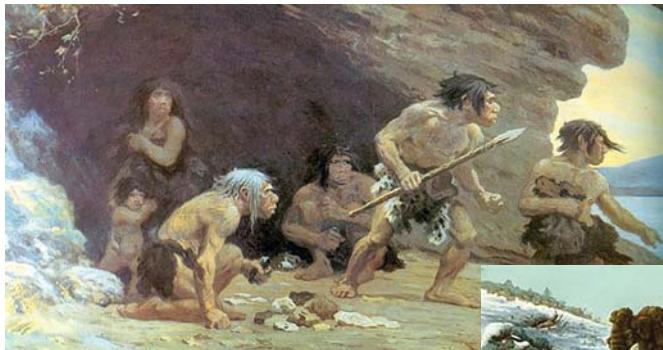
- Nếu kiếm được nhiều lương thực sẽ xảy ra chuyện gì?
- Nếu mưa bão lũ lụt quá lâu, ăn hết lương thực dự trữ, sẽ có thể có chuyện gì?
- Khi có lửa, có khi nào bị ngạt khói không?

3. Ở chung trong một cái hang rộng có gì hại cho sức khỏe của mọi người?

- Nếu có người ốm lâu, có biết cách chữa chạy không?
- Nếu có dịch bệnh ở cả người lẫn súc vật ăn không hết, sẽ xảy ra chuyện gì?
- Nếu có người chết, người ta ứng xử thế nào và cuộc sống sẽ ra sao?
- Tại sao người xưa tin có ma (và điều đó còn ảnh hưởng tới ngày nay)?

Luyện tập vui

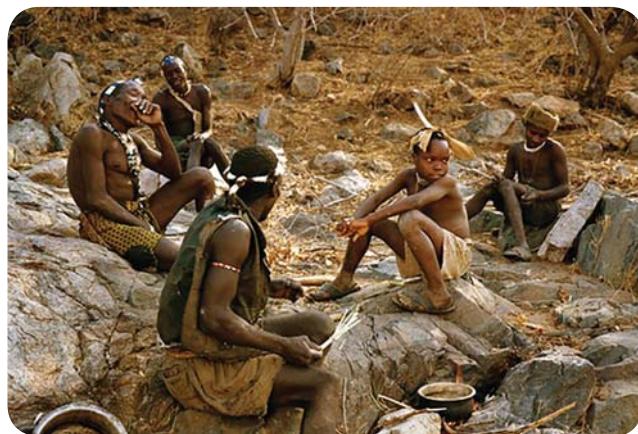
Cuộc sống người đời xưa như thế này
có dẫn đến hạnh phúc gia đình không?

**Cuộc sống người đời xưa để lại dấu tích như thế này
có cho thấy hạnh phúc gia đình không?**

**Khi nào người đời xưa mong ước và
thực hiện tách gia đình khỏi bầy đàn?**

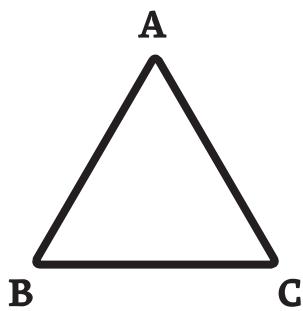
Câu hỏi đặt ra:
Cần có những yếu tố gì
(những điều kiện quyết định gì) để
con người tách ra khỏi bầy đàn
và bắt đầu sống thành gia đình riêng rẽ?

BÀI 3

HÌNH THÀNH GIA ĐÌNH

Thảo luận: Những yếu tố gì đã tạo nên gia đình? Có ba yếu tố sau, các em có đồng ý không:

TÌNH YÊU → CON CÁI → NO ẨM

Thảo luận: Tình yêu, con cái, no ấm, (A, B, C ở mô hình) yếu tố nào có trước? Ba yếu tố đó liên quan với nhau như thế nào?

Bài đọc

Mời các em đọc một số bài ca dao của Việt Nam và cảm nhận *tình yêu* thời xa xưa khi con người cùng nhau xây dựng gia đình.

Bây giờ mận mới hỏi đào,
Vườn hồng đã có ai vào hay chưa?
Mận hỏi thì đào xin thưa:
Vườn hồng có lối nhưng chưa ai vào!

Đôi ta cùng bạn chăn trâu,
Cùng mặc áo vá nhuộm nâu một hàng.
Bao giờ cho gạo bén sàng,
Cho trăng bén gió, cho nàng bén anh.

Đường xa thì thật là xa,
Muốn mình làm mối cho ta một người.
Một người mười tám đôi mươi,
Một người vừa đẹp vừa tươi như mình.

Đôi ta làm bạn thong dong,
Như đôi đũa ngọc nằm trong mâm vàng.
Ước gì ta lấy được nàng,
Để ta mua gạch Bát Tràng về xây.
Xây dọc rồi lại xây ngang,
Xây cầu bán nguyệt cho nàng rửa chân.

Yêu nhau cởi áo cho nhau,
Về nhà đổi mẹ qua cầu gió bay.
Yêu nhau gửi nón cho nhau
Về nhà đổi mẹ qua cầu gió bay.

Đêm qua ra đứng bờ ao,
Trông cá, cá lặn, trông sao, sao mờ.
Buồn trông con nhện giăng tơ
Nhện ơi, nhện hỡi, nhện chờ mối ai?
Buồn trông chênh chêch sao Mai.
Sao ơi, sao hỡi, nhớ ai sao mờ?

Chồng em áo rách em thương,
Chồng người áo gấm xông hương mặc người

Đôi ta như lửa mới nhen,
Như trăng mới mọc, như đèn mới khêu.

Đầu năm ăn quả thanh yên,
Cuối năm ăn bưởi cho nên đèo bòng.
Vì cam cho quýt đèo bòng
Vì em nhan sắc cho lòng nhớ thương.

Đói lòng ăn nửa trái sim,
Uống lưng bát nước đi tìm người thương
Người thương, ơi hỡi, người thương,
Đi đâu mà để buồng hương lạnh lùng.

Nhiệm vụ sau khi đọc:

- Em đọc kỹ các bài ca dao và chọn gắn các từ sau cho bài nào thích hợp: Đắm đuối - chân tình - mơ mộng - thật thà - thủy chung - yếu đuối - son sắt - một lòng một dạ - hy vọng - ước mơ...

Chú ý: Một bài ca dao có thể gắn hai từ nếu thấy hợp; các em có thể bàn với nhau để gắn tên cho bài ca dao.

- Mời các em vẽ một bức tranh với chủ thích là những câu ca dao em thấy ưa thích hơn cả.

Nhiều câu hỏi cần thảo luận

1. Có một nhận xét như sau: Trong cuộc sống bầy đàn người xưa, có những người thông minh hơn (khôn hơn) đã tách gia đình mình ra khỏi bầy đàn trước những người khác. Đúng thế không?

Họ thông minh như thế nào? Tại sao tách ra sống thành gia đình riêng lại là thông minh?

Có đúng là sau khi tách khỏi bầy đàn thì họ sống hạnh phúc hơn không? Họ có no ấm hơn những người còn sống bầy đàn không? Tại sao no ấm hơn?

Con cái họ có no đủ hơn và mạnh khỏe hơn không? Tại sao?

2. Những người thông minh hơn người khác đã tách gia đình mình khỏi bầy đàn trước hết là vì họ có tình yêu – có phải là tình yêu đã khiến họ thông minh hơn không?

Tình yêu đã khiến họ thông minh hơn như thế nào qua những hành động gì?

3. Những người đã tách khỏi bầy đàn để sống thành gia đình riêng đã gặp những khó khăn đầu tiên như thế nào về chỗ ở, về cái ăn, về trông coi con cái? Họ làm gì để vượt qua những khó khăn đó?

4. Sống bầy đàn và tách ra sống thành gia đình riêng, cách thức nào tiến bộ hơn, đáng khen hơn? Tại sao là tiến bộ hơn và đáng khen hơn? Nếu loài người tiếp tục sống bầy đàn cho đến tận ngày nay, đời sống con người sẽ như thế nào?

Em tự sơ kết và ghi vở trả lời câu hỏi:

a. Tại sao con người sống tách khỏi đầy đàn và sống thành gia đình riêng rẽ?

b. Sống thành gia đình riêng và sống bầy đàn, lối sống nào tiến bộ hơn? Tại sao? (Lối sống nào có lợi hơn cho con người?)

c. Sống thành gia đình riêng có con cái mạnh khỏe hơn sống bầy đàn như thế nào? Tại sao?

Kỹ năng sống của con người hiện đại

Dùng thao tác liên tưởng khi học Văn để đọc và thảo luận câu chuyện sau về sức mạnh của tình yêu và gia đình.

Sự tích Ngày Valentine

Valentine là một linh mục dưới thời Hoàng đế La Mã Claudius II. Lúc bấy giờ là thế kỷ thứ 3, Đế quốc La Mã tham gia nhiều cuộc chiến tranh đẫm máu và không được dân ủng hộ.

Do gấp phải khó khăn khi kêu gọi các chàng trai trẻ gia nhập vào quân đội, Claudius II cho rằng nguyên nhân chính là đàn ông La Mã không muốn rời xa gia đình hay người yêu và hôn nhân chỉ làm người đàn ông yếu mềm. Do đó, Claudius II ra lệnh cấm tổ chức đám cưới hoặc lễ đính hôn để tập trung cho các cuộc chiến.

Linh mục Valentine ở thành La Mã, cùng Thánh Marius đã chống lại sắc lệnh của vị hoàng đế và cử bí mật cử hành lễ cưới cho các đôi vợ chồng trẻ.

Khi bị phát hiện, linh mục Valentine bị bắt và kết án tử hình bằng hình thức kéo lê và bị ném đá cho đến chết.

Buổi chiều trước khi ra pháp trường, ông gửi tấm “Thiếp Valentine” đầu tiên cho cô con gái của viên cai tù Asterius, người thiếu nữ mù lòa bẩm sinh đã được ông chữa lành bằng phép lạ, và ký tên “*dal vostro Valentino*” – “Từ Valentine của em”.

Cho đến nay, các cặp tình nhân vẫn có truyền thống ký tên bằng cụm từ “Từ Valentine của em” của ngày xưa thay vì tên mình trong các tấm thiếp Valentine.

Dần dần, ngày 14 tháng 2 hàng năm đã trở thành ngày trao đổi các bức thông điệp của tình yêu và Thánh Valentine đã trở thành

vị Thánh của những lứa đôi. Người ta kỷ niệm ngày này bằng cách gửi cho nhau những bài thơ và tặng cho nhau những món quà đẹp là hoa hồng và sô-cô-la.

Luyện tập

1. Em cùng bố mẹ kể chuyện sự tích Ngày Valentine và bình luận điều này: Ý nghĩa thực sự của Ngày Valentine là gì?
2. Gốc của gia đình có phải là tình yêu không? Hãy hỏi bố mẹ em về việc hai người yêu nhau và lập gia đình.
3. Tình yêu nam nữ khác gì với cuộc sống bầy đàn?

Kỹ năng sống của con người hiện đại

Dùng thao tác liên tưởng khi học Văn để đọc và thảo luận câu chuyện sau về sức mạnh của tình yêu và gia đình.

Con sẻ

Tôi đi dọc lối vào vườn. Con chó chạy trước tôi. Chợt nó dừng chân và bắt đầu bò, tuồng như đánh hơi thấy vật gì. Tôi nhìn dọc lối đi và thấy một con sẻ non mép vàng óng, trên đầu có một nhúm lông tơ. Nó rơi từ trên tổ xuống.

Con chó chậm rãi lại gần. Bỗng từ trên cây cao gần đó, một con sẻ già có bộ ức đen nhánh lao xuống như một hòn đá rơi trước mõm chó. Lông sẻ già dựng ngược, miệng rít lên tuyệt vọng và thảm thiết. Nó nhảy hai ba bước về phía cái mõm há rộng đầy răng của con chó.

Sẻ già lao đến cứu con, lấy thân mình phủ kín sẻ con. Giọng nó yếu ớt nhưng hung dữ mà khẩn đặc. Trước mắt nó, con chó như một con quỷ khổng lồ. Nó sẽ hi sinh. Nhưng một sức mạnh lớn hơn ý muốn của nó vẫn cuốn nó xuống đất.

Con chó của tôi dừng lại và lùi... Dường như nó hiểu rằng trước mặt nó có một sức mạnh. Tôi vội lên tiếng gọi con chó đang bối rối ấy tránh ra xa, lòng đầy thán phục.

Vâng, lòng tôi đầy thán phục, xin bạn đừng cười. Tôi kính cẩn nghiêng mình trước con chim sẻ bé bỏng dũng cảm kia, trước tình yêu của nó.

(Theo I. Tuốc-Ghê-Nhép)

Luyện tập

1. Câu chuyện con sẻ không sợ chết bảo vệ con sẻ mới nở làm em liên tưởng tới một người mẹ như thế nào? Tìm một từ chỉ phẩm chất người mẹ như thế.
2. Một tổ chim của con sẻ khiến em liên tưởng gì đến một gia đình bé nhỏ? Có điều gì giống nhau giữa hai gia đình đó?
3. Nguyên nhân con sẻ mẹ (hoặc những bà mẹ quanh chúng ta) bảo vệ con là tình yêu hay là điều gì khác?

BÀI 4

GIA ĐÌNH GIA TRƯỞNG

**Lý tưởng của gia đình gia trưởng là
GIÀU SANG, PHÚ QUÝ**

Sau khi tách khỏi bầy đàn, mỗi gia đình đều có một người làm chủ. Đó là kiểu gia đình gia trưởng. Gia đình đó chỉ biết kiếm sống, làm giàu, càng làm giàu nhanh và nhiều càng tốt, và họ tìm mọi cách mở rộng lối sống gia trưởng ra toàn xã hội.

Ở tỉnh Hà Nam, người ta giữ lại nhà ở của một gia đình kiểu gia trưởng – nhân vật Bá Kiến. Nó gồm có phần nhà trên và cạnh đó có nhà ngang hoặc nhà dưới. Ai ở nhà trên và ai ở nhà ngang hoặc nhà dưới? Nhìn ngôi nhà có đoán được cảnh sống của gia đình đó không?

Người đứng đầu gia đình gia trưởng (ông chủ hoặc bà chủ) ở nhà trên.

Chủ gia đình (gia trưởng) ngồi phòng này và cất đặt mọi việc cho người nhà từ cầy cấy, tát nước, xay lúa, giã gạo... cho đến ông bà chủ và con cái họ.

Nhà ngang có cối giã gạo và chõ ăn ngủ cho đầy tớ... Đầy tớ đang kéo cầy, còn ông bà chủ làm gì? Có phải cậu bé đang kéo cầy thay trâu là con nhà chủ không? Con cái nhà chủ đang ở đâu và làm những việc gì?

Gia đình gia trưởng giàu sang và phú quý bằng cách nào?

Các em đọc và bàn luận về cảnh đời người đi ở trong bài ca dao sau:

*Cuộc đời đi ở khổ thay...
 Chửa sáng dắt trâu đi cày,
 Dọn bờ cuốc gốc nửa ngày chưa tha:
 “Bờ lớn con hãy cuốc ra,
 Bờ bé đắp lại cho bà, con ơi!”¹
 Việc làm khắp chốn cùng nơi,
 Giục đi cắt cỏ, vai tôi đã mòn.
 Đi thì lội suối trèo non,
 Cắt được gánh cỏ đã mòn đôi vai.
 Về nhà xay đồ, cao khoai,
 Xay thóc, giã gạo canh hai chưa nầm.
 Gà kia mày gáy chiêu đăm²,
 Để chủ tao nầm, tao ngủ chút nao.
 “Bờ chuôm cho chí bờ ao,
 Mướn được thằng ở, nhẽ nào, con ơi!”
 Chúa ăn rồi chúa lại ngồi
 Bắt thằng con ở dọn nồi, dọn niêu.
 Ngày trước còn khí yêu yêu,³*

1 Cuốc bờ lớn để thêm ruộng, bờ bé đắp lại để giữ ruộng.

2 Chiêu đầm, nghĩa là “trái phải” – “tay chiêu” là tay trái. Gà gáy chiêu đầm là gà gáy khắp nơi, bên trái bên phải, là lúc trời sập sáng rồi.

3 Ngày trước là khi mới thuê, còn tỏ vẻ yêu yêu để người ở không bỏ đi làm thuê cho nhà khác.

Về sau chửi mắng ra chiêu tốn cơm.
Trước kia còn để cho đơm,
Sau thì giật lấy: “Tao đơm cho mà!”
Tôi đơm một đũa thì đầy,
Chúa đơm ba đũa chẳng đầy xung quanh.
Thằng ở câu được mè ranh⁴,
Nạc chúa ăn hết, để dành xương cho.
Chúa gai là chúa hay lo,
Đêm nằm cắt việc ra cho mà làm.
Chúa gái là chúa ăn tham,
Đồng quà, tấm bánh đút nơm trong buồng.
Ăn rồi chết nứt, chết tr匡, chẳng thương con đòi.
Ba năm cho được cái khố lụa sồi,
Đầu bằng chiếc đũa, cái đuôi thằn lằn.
Ra đường chẳng dám ở trần,
Thấy chúng, thấy bạn, hổ thân, hổ đòi!
Mẹ tôi sinh một mình tôi,
Tôi ở nhà người, chịu đắng chịu cay.
Đắng cay thì mặc đắng cay,
Tôi ở năm ngoái, năm nay tôi về.
Giã ơn cái rõ, cái se,
Nửa đêm gà gáy, tao về nhà tao.
Giã ơn cái cọc cầu ao,
Nửa đêm gà gáy, có tao có mà.

Thảo luận

1. Các em mô tả công việc làm thuê cho nhà chủ của những người: người ở, con ở, đầy tớ, vú em, u em, làm thuê, làm mướn, trai cầy, lực điền.
2. Cậu bé đi ở có là con đẻ của gia đình này không? Em tưởng tượng hoàn cảnh cậu bé bị bán cho nhà ông chủ bà chủ này.
3. Gia đình này giàu hay nghèo? Ai giàu ai nghèo? Ai sướng ai khổ?
4. Xem bức tranh này, có thể hiểu con cháu gia đình này đang ở đâu, làm việc gì, nhắm mục đích gì?

Luyện tập để hiểu vì sao gia đình kiểu gia trưởng không có hạnh phúc bền vững

Câu hỏi đặt ra: Tiền nhiều và quyền lực nhiều có đem lại hạnh phúc không?

Câu trả lời có thể tìm thấy trong trò chơi vui với chuyện vua Midas.

Tóm tắt câu chuyện: Trong thần thoại Hy Lạp có kể chuyện vua Midas. Đó là ông vua có công nên được Thần Dyonisos ban cho một quyền lực đặc biệt. Đó là Midas sờ vào vật gì thì vật đó biến thành vàng. Vua Midas tham lam nên cứ nghĩ đó là điều mình cần nhất. Nhưng...

Các em hãy cùng chơi trò chơi đó

Cách chơi thứ nhất: Các em lần lượt làm Midas. Cả lớp là dân chúng và làm mọi việc đi lại nhảy múa bình thường. Hết có lệnh của Midas thì tất cả đều dừng lại như đã hóa thành cục vàng vô dụng.

Cách chơi thứ hai: Các em lần lượt làm Midas. Vua ra lệnh (ví dụ) cho ta cốc nước. Thần dân mang nước cho, nhưng nước biến thành vàng, và vua khát không chịu nổi. Diễn vai đó.

Tiếp tục cách chơi thứ hai với:

Ta đói...

Ta rét quá...

Ta cần con ngựa cưỡi...

Cho ta cái xe Honda...

Đưa cho ta cái iPhone...

Cách chơi thứ ba: Các em lần lượt đóng vai theo mẫu sau:

Midas – Ôi hoàng tử con trai ta, hôm nay con đẹp quá.

Hoàng tử – Con chào cha. Con tặng cha bài hát mới học ở trường.

Midas – Con trai hát đi múa đi nào...

Hoàng tử – (*Cất tiếng hát và múa theo... nửa chừng thì...*)

Midas – Ôi hoàng tử con trai ta... (ôm con, chuyện gì xảy ra...)

Tiếp tục với các tình huống: Vua Midas và hoàng hậu, vua Midas và công chúa, vua Midas và con chó yêu...

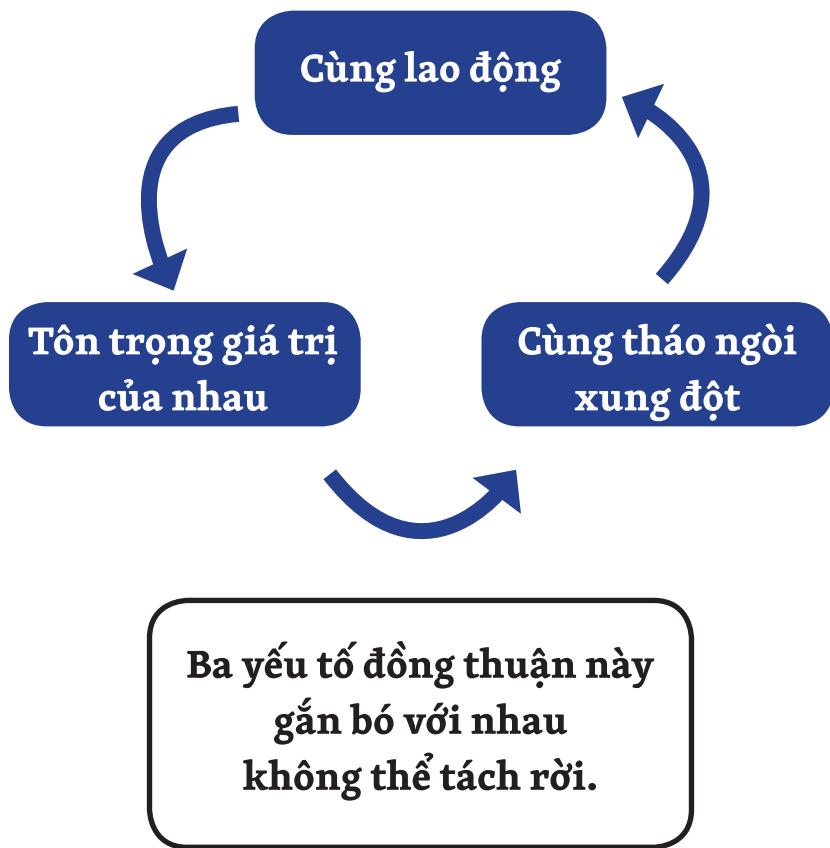
Chơi xong thì thảo luận và ghi vở về ý nghĩa chuyện vua Midas thích vàng. Vàng bạc châu báu có đem lại hạnh phúc gia đình không?

BÀI 5

GIA ĐÌNH HIỆN ĐẠI

Lý tưởng của gia đình hiện đại là
SỐNG HẠNH PHÚC

SỐNG CHUNG ĐỒNG THUẬN
thì sẽ có
HẠNH PHÚC

Hoạt động 1 – Nắm vững ba yếu tố đồng thuận

Bộ câu hỏi điều tra về yếu tố lao động

1. Bố (mẹ, bác, bạn...) làm việc gì để tự nuôi sống mình?
2. Do gia đình bắt buộc hay bố (mẹ, bác, bạn...) tự mình thích lao động?
3. Trong gia đình có những ai tuổi nhỏ được nuôi dưỡng?
4. Trong gia đình có những ai quá tuổi lao động được gia đình nuôi dưỡng?
5. Trong gia đình, có tình trạng cả nhà sống nhờ vào một nguồn kiếm sống từ một người không?

Thảo luận

1. Thế nào là một người lao động trung thực? Mỗi em tìm một ví dụ về một người lao động trung thực (lấy từ bộ câu hỏi điều tra hoặc tự quan sát cuộc sống thực). Phân tích với nhau: Vì sao lao động trung thực thì bảo đảm hạnh phúc gia đình?
2. Thế nào là một người lao động không trung thực? Mỗi em tìm một ví dụ về một người lao động không trung thực (lấy từ bộ câu hỏi điều tra hoặc tự quan sát cuộc sống thực). Phân tích với nhau: Vì sao lao động không trung thực thì dù có kiếm bao nhiêu tiền bạc cũng không bảo đảm hạnh phúc gia đình?

Tự ghi nhớ

1. Em vẽ sơ đồ liên tưởng có yếu tố trung tâm là Lao động trung thực và các yếu tố liên tưởng được, ví dụ có tiền – nuôi thân – nuôi con – mua quà cho mẹ già – đi du lịch –... (gì nữa, em thêm vào).
2. Em vẽ sơ đồ liên tưởng có yếu tố trung tâm là Lao động KHÔNG trung thực và các yếu tố liên tưởng được, ví dụ có nhiều tiền – nuôi đàn chó – mua nhiều nhà – mua đô la – mua thuốc ngủ – đi tù – ma túy... (gì nữa, em thêm vào).
3. Viết vài câu so sánh người lao động trung thực và người lao động không trung thực.

Hoạt động 2 – Nắm vững ba yếu tố đồng thuận

Bộ câu hỏi điều tra về giá trị

- Trong gia đình bố (mẹ, bác, bạn...), ai kiếm được nhiều tiền hơn?
- Có ai coi khinh công việc lao động của người khác không?
- Nếu bị coi khinh thì vì lý do gì?

Thảo luận

- Xét theo tiêu chuẩn giá trị lao động, em thấy gia đình được phỏng vấn có hạnh phúc không? Tại sao em đánh giá gia đình đó hạnh phúc?
- Thu nhập rất cao có thể tạo ra hạnh phúc gia đình không? Thu nhập thấp, người nghèo, có thể có hạnh phúc gia đình không? Vậy trong gia đình còn có giá trị nào khác cần tôn trọng?

Hoạt động 3 – Nắm vững ba yếu tố đồng thuận

Bộ câu hỏi điều tra về tháo ngòi xung đột

Bố (mẹ, bác, bạn...) có khi nào gặp xung đột gia đình không? Bố (mẹ, bác, bạn...) có nhận thấy xung đột thường được giải quyết theo một trong ba cách này không:

1. Cách chín bở làm mồi (xuê xoa, nhường nhịn, khoan dung...).
2. Cách đồng thuận mọi người cùng vun bón.
3. Cách để bụng, bùng nổ, tan vỡ.

1. Một sự nhịn là chín sự lành

Thảo luận: Qua mấy hình ảnh trên và những câu ca dao bên dưới, hãy tưởng tượng một tình huống và cách tháo ngòi xung đột trong gia đình:

*Chồng giận thì vợ bớt lời
Cơm sôi nhỏ lửa cả đời chẳng khê*

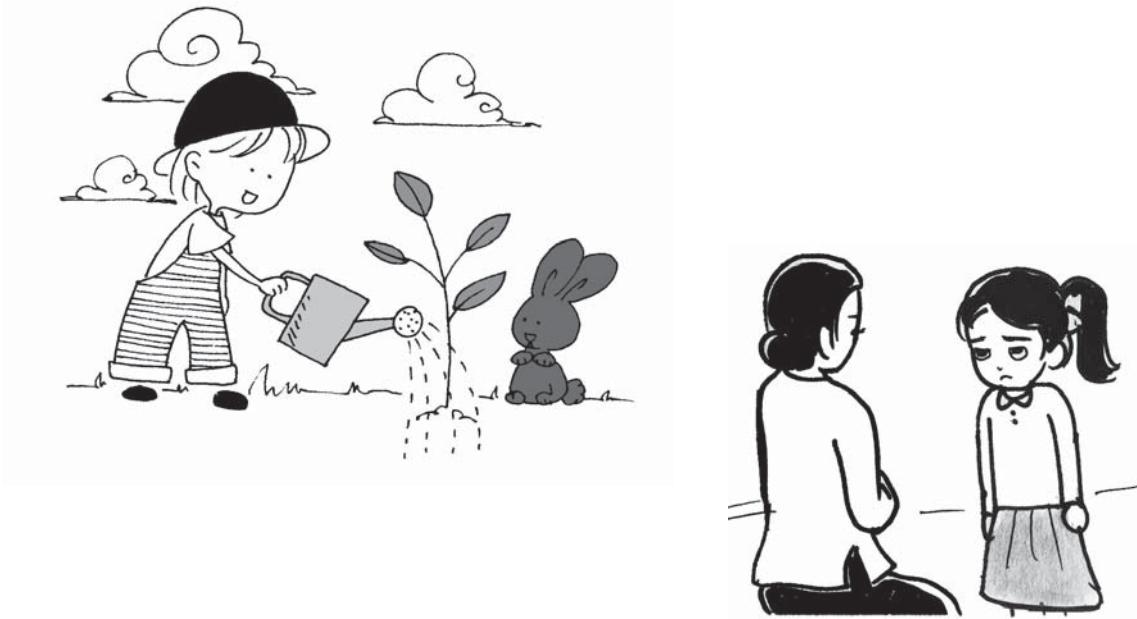
*Ôn cha nặng lắm ai ơi,
Nghĩa mẹ bằng trời chín tháng cưu mang*

*Ai về tôi gửi buồng cau,
Buồng trước kính mẹ, buồng sau kính thày.
Ai về tôi gửi đôi giày,
Phòng khi mưa gió để thày mẹ đi.*

2. Công cấy là công bỎ, công làm cỏ là công ĂN

Khó mà có được một lời khuyên duy nhất đúng cho con đường đồng thuận.

Nhưng chắc chắn chân lý này không sai: Có một gia đình như trồng một cái cây. Trồng xong phải chăm nom, tưới tắm, vun xới. **Công cấy là công bỎ, công làm cỏ là công ĂN.**

Các em cùng xem mấy hình trên và nghĩ ra một câu chuyện về cách vun bón tích cực cuộc sống gia đình.

Và còn cách tháo ngoài xung đột thứ ba là gì? Hãy xem xét tiếp và suy nghĩ.

3. Lành làm gáo, vỡ làm muôi, lôi thôi cho vào bếp

Cách thức tháo ngòi xung đột thứ ba này rất đơn giản, không cần cố gắng giải quyết vấn đề, bỏ mặc cho cảm xúc của mọi người trong gia đình.

Bắt đầu là một chuyện không đâu. Nhưng không chịu tìm và xử lý nguyên nhân của xung đột. Các bên xung đột thực hiện cách *Giận cá chém thớt - Đá thúng đụng nia - Mắng chó chửi mèo - Lời qua tiếng lại...* cuối cùng là... *lôi thôi cho vào bếp!* (Các em giải thích những thành ngữ trên).

Thực hành: Các em ghép bốn hình trên và tạo thành câu chuyện. Có thể dùng câu chuyện này chơi vui ở nhà với bố mẹ, ông bà và người thân... Chú ý chỉ chơi khi mọi người đang vui vẻ ấy! Đố biết vì sao?

BÀI 6

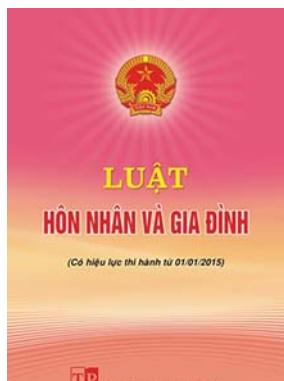
LUẬT PHÁP VÀ GIA ĐÌNH

LUẬT PHÁP LÀ GÌ?

Xã hội có LUẬT PHÁP
để mọi con người dựa theo đó mà sống.
Luật pháp cho mỗi con người biết
mình có những QUYỀN gì và cho biết
cả việc mình bị CẤM làm những gì.

Liên quan đến gia đình có hai văn bản quan trọng
TUYÊN NGÔN về **QUYỀN TRẺ EM**
Luật HÔN NHÂN và GIA ĐÌNH

Tóm tắt

CÔNG ƯỚC QUỐC TẾ CÁC QUYỀN TRẺ EM

Trẻ em được có bốn nhóm quyền:

- QUYỀN ĐƯỢC SỐNG CÒN
- QUYỀN ĐƯỢC BẢO VỆ
- QUYỀN ĐƯỢC PHÁT TRIỂN
- QUYỀN ĐƯỢC THAM GIA

Ba nguyên tắc:

- Công ước quốc tế quy định trẻ em là những người dưới 18 tuổi.
- Tất cả các quyền và nghĩa vụ được nêu trong Công ước đều được áp dụng bình đẳng cho mọi trẻ em không có sự phân biệt đối xử.
- Mọi hoạt động được thực hiện đều vì lợi ích tốt nhất cho trẻ em.

Trích những điều quan trọng:

Điều 2 -	Không phân biệt đối xử
Điều 5 -	Trách nhiệm của bố mẹ đối với trẻ em
Điều 6 -	Quyền được sống và phát triển
Điều 9 -	Quyền được sống cùng cha mẹ
Điều 18 -	Quyền được gia đình chăm sóc và nuôi dưỡng
Điều 19 -	Quyền được bảo vệ để không bị lạm dụng
Điều 21 -	Quyền của trẻ em không gia đình
Điều 23 -	Quyền của trẻ em khuyết tật
Điều 24 -	Quyền có sức khỏe và hưởng các dịch vụ y tế
Điều 27 -	Quyền được có mức sống thỏa đáng

- Điều 28 - Quyền được giáo dục
- Điều 30 - Quyền của trẻ em dân tộc thiểu số và bản xứ
- Điều 31 - Quyền được vui chơi giải trí
- Điều 32 - Quyền được bảo vệ khỏi bị bóc lột về kinh tế
- Điều 33 - Quyền được bảo vệ khỏi sự lạm dụng ma túy
- Điều 34 - Quyền được bảo vệ để không bị khai thác, lạm dụng tình dục
- Điều 35 - Quyền được bảo vệ để không bị buôn bán như hàng hóa và bị bắt cóc
- Điều 36 - Quyền được bảo vệ khỏi mọi hình thức bóc lột khác
- Điều 37 - Quyền được tự do và không bị hành hạ về thể xác
- Điều 38 - Quyền được bảo vệ khỏi mọi ảnh hưởng của các cuộc xung đột vũ trang
- Điều 39 - Quyền được hưởng các chế độ chăm sóc phục hồi
- Điều 40 - Quyền được áp dụng các quy định pháp luật dành riêng đối với vị thành niên

TẤT CẢ VÌ HẠNH PHÚC CỦA TRẺ EM!

Tóm tắt

LUẬT HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH

Tinh thần chung nhất

- Xây dựng kiểu gia đình hiện đại một vợ một chồng cho người việt nam.
- Quy định chuẩn mực bảo vệ quyền lợi cho bên chồng, bên vợ và con cái.
- Chống bạo lực gia đình.
- Quy định chuẩn mực cho việc chăm lo cuộc sống người già, người yếu thế trong đời sống gia đình.
- Xây dựng gia đình thành tế bào vững chắc của xã hội lành mạnh.

TẤT CẢ VÌ HẠNH PHÚC CỦA MỖI GIA ĐÌNH!

Luyện tập điều tra để củng cố hiểu biết pháp luật

Các em chú ý: Phần luyện tập này sẽ theo cách tổ chức cho các em tự nêu ra các câu hỏi phỏng vấn điều tra nhằm vào một điều luật.

MẪU điều tra sự chú ý đến Luật pháp và bạo hành trẻ em:

Câu hỏi 1: Bố (mẹ, ông, bà, bác...) có biết Luật Hôn nhân và Gia đình không?

Câu hỏi 2: Bố (mẹ, ông, bà, bác...) có biết Tuyên ngôn về Quyền Trẻ em không?

Câu hỏi 3: Bố (mẹ, ông, bà, bác...) cho biết: Nếu bây giờ có người đánh con rất đau, thì đó là vi phạm điều luật gì?

Sau khi đã điều tra, các em lập thống kê theo mẫu sau và dựa theo đó để báo cáo kết quả điều tra:

Câu hỏi	Có	Không	Không để ý
Luật Hôn nhân và Gia đình	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....
Tuyên ngôn Quyền Trẻ em	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....
Đánh Trẻ em là vi phạm	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....	Ông ☐ Bố ☐ Bà ☐ Mẹ ☐ v.v... Cộng.....

Thực hành

1. Các em chia thành nhóm và điều tra theo hai câu hỏi bắt buộc 1 và 2. Riêng câu 3 mỗi nhóm tự đặt ra, dựa trên các điều đã học ở hai phần tóm tắt Tuyên ngôn về Quyền Trẻ em và Luật Hôn nhân và Gia đình.
2. Tổ chức báo cáo trước lớp.
3. Thi xem nhóm nào có những câu hỏi số 3 thú vị thể hiện việc vi phạm một điều luật nào đó...

Làm xong những công việc này, các em cũng thuộc Quyền Trẻ em và Luật Hôn nhân và Gia đình - đó chính là TỰ HỌC!

Luyện tập đóng vai để củng cố hiểu biết pháp luật

Trò chơi xử án

Bài tập này, các em diễn kịch các phiên tòa xử những người vi phạm một hoặc nhiều điều trong CÔNG ƯỚC QUỐC TẾ VỀ QUYỀN TRẺ EM.

Các lỗi xử ở mỗi phiên tòa do các em nghĩ ra dựa vào các điều luật đã được cho ở trang trước.

Mỗi phiên tòa có ít nhất các vai sau:

- + Chánh án
- + Luật sư (1) bảo vệ bên bị hại
- + Luật sư (2) bảo vệ bên phạm lỗi
- + Người bị hại
- + Người phạm lỗi

1. Các em tập diễn cảnh phiên tòa dưới đây:

Chánh án - Yêu cầu bên bị hại khai tên tuổi.

Bên bị hại - Tên tôi là...

Chánh án - Yêu cầu bên phạm lỗi khai tên tuổi.

Bên phạm lỗi - Tên tôi là...

Chánh án - Yêu cầu bên bị hại cho biết những thiệt hại.

Bị hại - Tôi đã bị xâm hại như sau: Tôi đi xin cho con trai tôi vào học Lớp 1, nhưng nhà trường không nhận.

Chánh án - Thế nào? Ý kiến bên phạm lỗi thế nào?

Phạm lỗi - Tại trường chúng tôi không còn đủ chỗ. Học sinh năm nay đông quá.

Chánh án - Xin luật sư bên bị hại cho ý kiến.

Luật sư (1) - Tôi ghi nhận việc trường không đủ chỗ cho các

em vào học. Nhưng bên phạm lỗi lại có lời lẽ sai với bên bị hại... nói rằng “không nhận vì em bé có bộ mặt xấu xí, không đẹp”... Như thế là phân biệt đối xử. Chiểu theo “Điều 28 – Quyền được giáo dục” và “Điều 2 – Quyền không bị phân biệt đối xử”... phải phạt nặng vào!

Luật sư (2) – Xin có ý kiến bênh vực... Thân chủ của chúng tôi chỉ lỡ lời chứ không cố ý phân biệt đối xử giữa học sinh mặt đẹp và học sinh mặt không đẹp.

Chánh án – Các luật sư đã cho ý kiến, các bên đã nói lý lẽ của mình, có ai có ý kiến gì khác?... Thế thì tòa tuyên án: Bên phạm lỗi phải nhận con trai bên bị hại vào học ngay lập tức. Bản án có hiệu lực thi hành ngay từ phút này! Phiên tòa đã hoàn thành. Bãi tòa.

2. Các em chia nhóm tự tổ chức các phiên tòa xử người phạm lỗi (cho các gợi ý nhưng các em có thể chọn các điều vi phạm khác tùy thích cho thêm vui).

- a. Nhóm 1: Xử vụ vi phạm Điều 21 – Quyền của trẻ em không gia đình.
- b. Nhóm 2: Xử vụ vi phạm Điều 23 – Quyền của trẻ em khuyết tật
- c. Nhóm 3: Xử vụ vi phạm Điều 24 – Quyền có sức khỏe và hưởng các dịch vụ y tế.
- d. Nhóm 4: Xử vụ vi phạm Điều 37 – Quyền được tự do và không bị hành hạ về thể xác.
- e. Nhóm 5: Xử vụ vi phạm Điều 31 – Quyền được vui chơi giải trí.

3. Thảo luận các trường hợp sau có coi là vi phạm điều luật không? Có cần đưa ra Tòa án không hay chỉ cần nhắc nhở nhau là đủ? Các em đóng vai người nhà nhắc nhở nhau – thi xem nhóm nào đóng vui.

- a. Bố có tính hay quên, lại bận công việc, về nhà mệt mỏi nên hay gắt con cái và hay tranh xem Tivi một mình các buổi có bóng đá.
- b. Ông nội ốm nằm nhà trong, mẹ vội đi làm quên không mang thuốc và cháo cho ông.
- c. Em bầy đồ chơi khắp nhà làm bị anh vướng ngã, anh beo tai em đau. Em mách bà, bà thích đùa, bảo lập Tòa án gia đình xử anh đã bạo hành trẻ nhỏ...

Và nhiều tình huống vui khác do các em nghĩ ra với nhau.

BÀI 7

LUẬT PHÁP VÀ ĐẠO LÝ

LUẬT PHÁP

là điều xã hội quy định cách sống cho
tất cả mọi người tuân theo

ĐẠO LÝ

là từng người quy định cách sống
theo luật pháp cho riêng mình

Để hiểu khái niệm, mời các em bàn về
hành vi tuân theo luật pháp dưới đây:

Đi trong siêu thị đầy hàng hóa nhưng không ăn cắp
là do sợ bị tù hay do đạo lý không trộm cắp của người?

Luyện tập cùng cố khái niệm đạo lý và luật pháp

Các em xem hình và cho biết trong hai câu suy nghĩ của người A và người B, ai có ĐẠO LÝ khi làm một việc nào đó.

Người A – Bỏ rác vào đây kẻo bị phạt!

Người B – Bỏ rác vào đây cho sạch. Thuận mắt ta, cả nhà cùng thuận!

Người A – Xếp hàng trật tự, phạt không cho mua bây giờ!

Người B – Xô đẩy làm gì! Còn có các cháu nhỏ, sao lại xô đẩy! Nhanh một phút, chậm một phút, cần gì phải xô đẩy!

Em A – Mang hộ bạn thế này chắc chắn được cô giáo khen là biết giúp đỡ bạn!

Em B – Mình mang hộ cho bạn đỡ nặng, toàn sách là sách, thích ơi là thích!

Em A – Mình đấm bóp cho bà thế nào cũng được trường cho Giấy khen hoặc được bà cho kẹo!

Em B – Chúng cháu đi học xa bà cả ngày, bây giờ mới được gần bà!

Luyện tập kết hợp với luyện logic

1. MẪU (áp dụng phần Logic với ba câu trong môn Tiếng Việt) các em lập luận với nhau.

Câu 1: Luật pháp và Đạo lý như hai chân con người dùng để đi.

Câu 2: Nếu con người suốt đời đi bằng một chân thì đó là kẻ dị dạng và sẽ chết vì sự dị dạng.

Câu 3: Do đó, con người phải tôn trọng luật pháp, nhưng tôn trọng bằng ý thức công dân, ý thức người của mình.

2. Các em theo mẫu lập luận logic đó luyện tập tiếp. Câu chủ đề:

- a. Con người tránh được phạm tội nhờ biết SỢ luật pháp.
- b. Con người tránh được phạm tội nhờ biết TÔN TRỌNG luật pháp.
- c. Đạo lý giúp con người tránh được tội hoặc lỗi nhờ biết THIỆN.
- d. Đạo lý giúp con người tránh được tội hoặc lỗi nhờ biết TÔN TRỌNG GIÁ TRỊ của chính mình.
- e. Đạo lý giúp con người tránh được tội hoặc lỗi nhờ biết TÔN TRỌNG GIÁ TRỊ của người khác.
- f. Đạo lý giúp con người tôn trọng LUẬT PHÁP một cách vui vẻ, thoả mái.
- g. LUẬT PHÁP như ngôi nhà còn ĐẠO LÝ là không khí bên trong ngôi nhà đó.

Luyện tập kết hợp với luyện Văn

Các em đọc những câu tục ngữ sau rồi thảo luận:

1. Mỗi câu tục ngữ có thể dùng vào những tình huống như thế nào liên quan đến luật pháp và gia đình?
2. Các em chia nhau đóng vai với câu tục ngữ và tình huống thích hợp. Diễn trước lớp và tự quay clip đó giữ lại làm kỷ niệm.
3. Cùng nhau vẽ tranh truyện để cuối năm đóng thành Sổ vàng kỷ niệm.

- Đói cho sạch, rách cho thơm.
- Giận quá mất khôn.
- Ăn trông nồi ngồi trông hướng.
- Đời cha ăn mặn, đời con khát nước.
- Khéo ăn thì no, khéo co thì ấm.
- Lá lành đùm lá rách.
- Một con ngựa đau, cả tàu bỏ cỏ.
- Nhà sạch thì mát, bát sạch ngon cơm.
- Môi hở, răng lạnh.
- Bầu ơi thương lấy bí cùng,
Tuy rằng khác giống nhưng chung một giàn.
- Anh em như thể tay chân
Rách lành đùm bọc dở hay đỡ đần.
- Đời người dài một gang tay
Ai khỏe ngủ ngày còn lại nửa gang.
- Cá không ăn muối cá ươn
Con cãi cha mẹ trăm đường con hư.
- Con người có tổ có tông
Như cây có cội như sông có nguồn.

Luyện tập kết hợp với luyện Văn

Quạt cho bà ngủ

*Ơi chích chòe ơi
Chim đứng hót nữa Bà em ốm rồi
Lặng cho bà ngủ*

*Bàn tay bé nhỏ Vẫy quạt thật đều
Ngẩn nắng thiu thiu
Đậu trên tường trắng*

*Căn nhà đã vắng
Cốc chén lặng im
Đôi mắt lim dim
Ngủ ngon bà nhé*

*Hoa xoan, hoa khế
Chín lặng trong vườn
Bà mơ tay cháu
Quạt đầy hương thơm.*
(Thạch Quỳ)

Các em cùng nhau học thuộc lòng bài thơ trên. Bài thơ cũng đã được nhạc sĩ Minh Trang phổ nhạc thành nhạc phẩm cùng tên, em tập hát và hát cho cả nhà nghe nhé!

Thương ông

Ông bị đau chân,
Nó sưng nó tấy.
Đi phải chống gậy,
Khập khiễng khập khà.
Bước lên thèm nhè,
Nhắc chân khó quá.

Thấy ông nhăn nhó,
Viết chơi ngoài sân
Lon ton chạy gần,
Âu yếm, nhanh nhảu:

“Ông vịn vai cháu!
Cháu đỡ ông lên”.
Ông bước lên thèm,
Trong lòng sung sướng.

Quẳng gậy, cúi xuống
Quên cả đớn đau
Ôm cháu xoa đầu
“Hoan hô thằng bé!
Bé thế mà khỏe,
Vì nó thương ông”...

(Tú Mỡ)

Các em cùng nhau học thuộc lòng bài thơ trên và từng hai em
cùng đóng vai khi cả lớp đọc to bài thơ.

BÀI HỌC CUỐI NĂM

VAI TRÒ CỦA EM TRONG GIA ĐÌNH

Vai trò của em – Củng cố tình yêu và đem lại niềm vui cho gia đình. Các em hãy đọc bài thơ *Mẹ ốm* và tìm trong đó vai trò của em. Có phải đây chỉ là chuyện mẹ ốm hay còn có những gì hơn thế nữa?

Mẹ ốm

*Mọi hôm mẹ thích vui chơi
 Hôm nay mẹ chẳng nói cười được đâu
 Lá trầu khô giữa cơi trầu
 Truyện Kiều gấp lại trên đầu bấy nay
 Cảnh màn khép lỏng cả ngày
 Ruộng vườn vắng mẹ cuốc cà sorman trưa
 Nắng mưa từ những ngày xưa
 Lặng trong đời mẹ đến giờ chưa tan
 Khắp người đau buốt, nóng ran
 Mẹ ơi! Cô bác xóm làng đến thăm
 Người cho trứng, người cho cam
 Và anh y sĩ đã mang thuốc vào
 Sáng nay trời đổ mưa rào
 Nắng trong trái chín ngọt ngào bay hương
 Cả đời đi gió đi sương
 Bây giờ mẹ lại lần giường tập đi
 Mẹ vui, con có quản gì*

Ngâm thơ kể chuyện rồi thì múa ca
Rồi con diễn kịch giữa nhà
Một mình con sắm cả ba vai chèo
Vì con, mẹ khổ đủ điều
Quanh đôi mắt mẹ đã nhiều nếp nhăn
Con mong mẹ khỏe dần dần
Ngày ăn ngon miệng, đêm nằm ngủ say
Rồi ra đọc sách, cấy cày
Mẹ là đất nước, tháng ngày của con.
(Trần Đăng Khoa)

Kỹ năng sống mang lại tình yêu và niềm vui cho gia đình

1. Hãy sống vui

- Tưởng tượng bố (mẹ, ông, bà...) nghĩ gì rồi nói ra một câu nói vui vẻ về việc em tập thể dục *Chào mặt trời buổi sáng*.
- Tưởng tượng mọi người nghĩ gì và nói gì khi em trổ tài bắt chước trên Tivi đóng một vai hề cho cả nhà xem (Em nhớ đã học bắt chước và đóng vai từ Lớp 1 rồi đấy nhé!).
- Tưởng tượng mọi người nghĩ gì và nói gì khi em bắt chước thói quen buồn cười của bố khi cạo râu, khi xem đá bóng, khi đi làm về, khi đói, khi buồn ngủ...
- Tưởng tượng mọi người nghĩ gì và nói gì khi em bắt chước thói quen buồn cười của mẹ vào buổi sáng, buổi tối, khi bận, khi chải tóc, khi ăn...
- Tưởng tượng mọi người nghĩ gì và nói gì khi em bắt chước thói quen buồn cười của ông hoặc bà...

2. Hãy sống tinh tế

Tình yêu gia đình và khả năng cảm nhận khiến em sống tinh tế. Em đoán biết khi gia đình có xung đột dù chỉ ngầm ngầm chưa bùng nổ. Em sẽ không tạo thêm cơ hội cho xung đột gia đình.

- Gia đình đang túng tiền em có đòi mua nợ mua kia không?
- Bố (hoặc mẹ) đang lo một công việc gì đó. Em sẽ hành động thế nào khi đó? Làm việc nhà giúp bố mẹ? Không gây tiếng ồn ào trong nhà?
- Bố mẹ đang có chuyện xích mích, em làm cách gì để đoán biết? Em bầy tỏ mối quan tâm ra sao để bố mẹ suy nghĩ? Em có thể dùng hình bên trên để gợi ý về việc nhà với bố mẹ không?

Vai trò của em khi gia đình tan vỡ – Em không có lỗi về chuyện gia đình tan vỡ. Nhưng em có thể tìm cách giảm nhẹ tác động xấu của sự tan vỡ vì xung đột gia đình – tháo ngòi không được thì tan vỡ – không coi sự đổ vỡ như định mệnh (như là số trời đã định).

Mời em đọc trích đoạn dưới đây, có lúc thuận tiện thì rủ người trong nhà cũng đọc (nhớ để đọc riêng từng người không đọc chung).

Cuộc chia tay của những con búp bê

Bất hạnh ụp xuống

Mẹ tôi, giọng khản đặc, từ trong màn nói vọng ra:

- Thôi hai đứa liệu mà đem đồ chơi chia ra đi.

Vừa nghe thấy thế, em tôi bỗng run bần bật, đưa cặp mắt tuyệt vọng nhìn tôi. Cặp mắt đen của em lúc này buồn thăm thẳm, hai bờ mi đã sưng mọng lên vì khóc nhiều.

Đêm qua, lúc nào chợt tỉnh, tôi cũng nghe tiếng em khóc. Tôi phải cắn chặt môi để khỏi bật lên tiếng khóc to, nhưng nước mắt cứ tuôn ra ướt đẫm cả gối và hai cánh tay áo.

Sáng nay dậy sớm, tôi khẽ mở cửa rón rén đi ra vườn, ngồi xuống gốc cây hồng xiêm. Chợt thấy động phía sau, tôi quay lại: em tôi đã theo ra từ lúc nào. Em lặng lẽ đặt tay lên vai tôi. Tôi kéo em ngồi xuống và khẽ vuốt lên mái tóc.

Chúng tôi cứ ngồi im như vậy. Đằng đong, trời hửng dần. Những bông hoa thược dược trong vườn đã thoảng hiện trong màn sương sớm và bắt đầu khoe bộ cánh rực rỡ của mình. Lũ chim sâu nhảy nhót trên cành và chiêm chiếp kêu. Ngoài đường, tiếng xe máy, tiếng ôtô và tiếng nói chuyện của những người đi chợ mỗi lúc một ríu ran. Cảnh vật vẫn như hôm qua, hôm kia thôi, mà sao họa giáng xuống đầu anh em tôi nặng thế này.

Anh em chúng tôi

Gia đình tôi khá giả. Anh em tôi rất thương nhau. Phải nói em tôi rất ngoan. Nó lại khéo tay nữa. Hồi học Lớp 5, có lần tôi đi đá bóng, bị toạc một miếng áo rất to. Sợ mẹ đánh, tôi cứ ngồi lì ngoài bãi không dám về. Nghe lũ bạn tôi mách, em đã đem kim chỉ ra tận sân vận động. Nó bảo:

- Anh cởi áo ra, em vá lại cho. Em vá khéo, mẹ không biết được đâu. Nhìn bàn tay mảnh mai của em dịu dàng đưa mũi kim thoăn thoắt, không hiểu sao tôi thấy ân hận quá. Lâu nay, mãi vui bạn bè, chẳng lúc nào tôi chú ý đến em... Từ đấy, chiều nào tôi cũng đi đón em. Chúng tôi nắm tay nhau vừa đi vừa trò chuyện.

Vậy mà giờ đây, anh em tôi sắp phải xa nhau. Có thể sẽ xa nhau mãi mãi. Lại trời đây chỉ là một giấc mơ. Một giấc mơ thôi.

Nhưng không, có tiếng dép lép kẹp trong nhà và tiếng mẹ tôi nói:

- Thằng Thành, con Thủy đâu?

Chúng tôi giật mình, líu ríu dắt tay nhau đứng dậy.

- Đem đồ chơi ra chia đi! Mẹ tôi ra lệnh.

Không sao chia được!

Thủy mở to đôi mắt như người mất hồn, loạng choạng bám vào cánh tay tôi. Dù em vào trong nhà, tôi bảo:

- Không phải chia. Anh cho em tất.

Tôi nhắc lại hai ba lần, Thủy mới giật mình nhìn xuống. Em buồn bã lắc đầu. Không, em không lấy. Em để hết lại cho anh.

- Lắng nhằng mãi. Chia ra! - Mẹ tôi quát và giận dữ đi về phía cổng. Em tôi sụt sùi bảo:

- Cứ chia ra vậy.

Đồ chơi của chúng tôi cũng chẳng có nhiều. Tôi dành hầu hết cho em: bộ tú lơ khơ, bàn cá ngựa, những con ốc biển và bộ chỉ màu. Thủy chẳng quan tâm đến chuyện đó, mắt nó cứ ráo hoảnh nhìn vào khoảng không, thỉnh thoảng lại nấc lên khe khẽ.

Nhưng khi tôi vừa lấy hai con búp bê trong tủ ra, đặt sang hai phía thì em bỗng tru tréo lên giận dữ:

- Anh lại chia rẽ con Vệ Sĩ với con Em Nhỏ ra à? Sao anh ác thế!
- Tôi nhìn em buồn bã:

- Thì anh đã nói với em rồi. Anh cho em tất cả.

Tôi đặt con Vệ sĩ vào cạnh con Em Nhỏ giữa đống đồ chơi của Thủy. Cặp mắt em dịu lại, nhưng chợt nghĩ ra điều gì, em lại kêu lên:

- Nhưng như vậy ai gác đêm cho anh?

Tôi nhếch mép cười cay đắng. Trước đây có thời kỳ tôi toàn mê ngủ thấy ma. Thủy bảo: “Để em bắt con Vệ Sĩ gác cho anh”.

Em buộc con dao díp vào lưng con búp bê lớn và đặt ở đầu giường tôi. Đêm ấy, tôi không chiêm bao thấy ma nữa. Từ đấy, tối tối, sau khi học xong bài, Thuỷ lại đeo gươm cho con Vệ Sĩ và đem đặt trên đầu giường tôi. Buổi sáng, em tháo dao ra, đặt nó về chỗ cũ, cạnh con Em Nhỏ. Hai con quàng tay lên vai nhau, ghé đầu vào nhau thân thiết. Từ khi về đây, chúng chưa phải chia xa ngày nào, nên bây giờ thấy tôi đem chúng ra, Thuỷ không chịu đựng nổi. Một lát sau, em tôi đem đặt hai con búp bê về chỗ cũ. Chúng lại thân thiết quàng tay lên vai nhau và âu yếm ngược nhìn chúng tôi. Thuỷ bỗng trở nên vui vẻ.

- Anh xem chúng đang cười kìa!

Tôi cố vui vẻ theo em nhưng nước mắt đã ứa ra. Bỗng Thuỷ lại xịu mặt xuống:

- Sao bố mãi không về nhỉ? Như vậy là em không được chào bố trước khi đi.

Tôi nhìn sang cửa phòng bố. Mấy ngày rồi, bố vẫn biệt tăm. Tôi nhìn em. Bao giờ nó cũng chu đáo và hiếu thảo như vậy.

Cô giáo và bạn học

- Hay anh dẫn em đến trường một lát...?

Tôi đứng dậy, lấy chiếc khăn mặt ướt đưa cho em. Thuỷ lau nước mắt rồi soi gương, chải lại tóc. Anh em tôi dẫn nhau ra đường. Em nắm chặt tay tôi và nép sát vào tôi như những ngày còn nhỏ. Chúng tôi chậm rãi trên con đường đất đỏ quen thuộc của thị xã quê hương. Đôi lúc, đột nhiên em dừng lại, mắt cứ nhìn đau đớn vào một gốc cây hay một mái nhà nào đó, toàn những cảnh quen thuộc trên con đường chúng tôi đã đi lại hàng nghìn lần từ thuở ấu thơ.

Gần trưa, chúng tôi mới ra đến trường học. Tôi dẫn em đến lớp 4B. Cô giáo đang giảng bài. Chúng tôi nép vào một gốc cây trước lớp. Em cắn chặt môi và im lặng, mắt lại đăm đăm nhìn khắp sân trường, từ cột cờ đến bảng tin và những vạch than vẽ ô ăn quan trên hè gạch. Rồi em khóc thút thít.

- Ôi, em Thuỷ! - Tiếng kêu sảng sướng của cô giáo làm tôi giật mình. Em tôi bước vào lớp:

- Thưa cô, em đến chào cô... - Thuỷ nức nở. Cô Tâm ôm chặt lấy em:

- Cô biết chuyện rồi. Cô thương em lắm! - Và cô quay xuống lớp:

- Bố mẹ bạn Thuỷ bỏ nhau. Thuỷ phải xa lớp ta, theo mẹ về quê ngoại.

Một tiếng “ồ” nổ lên kinh ngạc. Cả lớp sững sờ. Đã có tiếng khóc thút thít của mấy đứa bạn thân. Vài đứa mạnh dạn bỏ chỗ ngồi, đi lên nắm chặt lấy tay em tôi như chẳng muốn rời. Toàn những bạn đánh chuyền, đánh chắt, có cái kẹo, quả táo cũng để dành phần nhau trong suốt mấy năm qua...

Cô giáo Tâm gõ tay Thuỷ, đi lại phía bục, mở cặp lấy một quyển sổ cùng với chiếc bút máy nắp vàng đưa cho em tôi và nói:

- Cô tặng em. Về trường mới, em gắng học giỏi! Em đặt vội quyển sổ và cây bút lên bàn:
- Thưa cô, em không dám nhận... Em không được đi học nữa.
- Sao vậy? - Cô sững sót.
- Nhà bà ngoại em ở xa trường học lắm. Mẹ em bảo sẽ sắm cho em một thùng hoa quả để ra chợ ngồi bán.

“Trời ơi”, cô giáo tái mặt và nước mắt giàn giụa. Lũ nhỏ cũng khóc mỗi lúc một to hơn. Cuối cùng, sợ làm ảnh hưởng đến giờ học, em tôi ngừng đầu lên, nức nở:

- Thôi, em chào cô ở lại. Chào tất cả các bạn, tôi đi.

Tôi dắt em ra khỏi lớp. Nhiều thầy cô ngừng giảng bài, ái ngại nhìn theo chúng tôi. Ra khỏi trường, tôi kinh ngạc thấy mọi người vẫn đi lại bình thường và nắng vẫn vàng ươm trùm lên cảnh vật.

Thế là hai anh em hai nơi!

Vừa tới nhà, tôi đã nhìn thấy một chiếc xe tải đỗ trước cổng. May mắn hàng xóm đang giúp mẹ tôi khuân đồ đạc lên xe.

Cuộc chia tay đột ngột quá. Thuỷ như người mất hồn, mặt tái xanh như tàu lá. Em chạy vội vào trong nhà mở hòm đồ chơi của nó ra. Hai con búp bê đã đặt gọn vào trong đó. Thuỷ lấy vội con Vệ Sĩ ra đặt lên giường tôi, rồi bỗng ôm ghì lấy con búp bê, hôn gấp gáp lên mặt nó và thì thào:

- Vệ Sĩ thân yêu ở lại nhé! Ở lại gác cho anh tao ngủ nhé! Xa mày, con Em Nhỏ sẽ buồn lắm đấy, nhưng biết làm thế nào...

Em khóc nức lên và chạy lại nắm tay tôi dặn dò:

- Anh ơi! Bao giờ áo anh rách, anh tìm về chỗ em, em vá cho, anh nhé...

Tôi khóc nấc lên. Mẹ tôi từ ngoài đi vào. Mẹ vuốt tóc tôi và nhẹ nhàng dắt tay em Thuỷ:

- Đi thôi con.

Qua màng nước mắt, tôi nhìn theo mẹ và em trèo lên xe. Bỗng em lại tụt xuống chạy về phía tôi, tay ôm con búp bê. Em đi nhanh về chiếc giường, đặt con Em Nhỏ quàng vào tay con Vệ Sĩ.

- Em để nó ở lại. - Giọng em tôi ráo hoảnh - Anh phải hứa với em không bao giờ để chúng nó ngồi cách xa nhau. Anh nhớ chưa. Anh hứa đi.

- Anh xin hứa.

Tôi mếu máo trả lời và đứng như chôn chân xuống đất, nhìn theo cái bóng bé nhỏ liêu xiêu của em tôi trèo lên xe. Chiếc xe tải rồ máy, lao ra đường và phóng đi mất hút.

(Theo Khánh Hoài, *Tuyển tập thơ - văn được giải thưởng cuộc thi viết về quyền trẻ em*, năm 1992)

Luyện tập

1. Đọc xong câu chuyện trên, em có khóc không? Nếu em khóc, đó là em rất có tình cảm gia đình. Đó là nước mắt người đã lớn - lớn hơn hẳn khi vào Lớp 1 tổ chức triển lãm *Em Đã Lớn*.
2. Tưởng tượng em là người mẹ trong câu chuyện trên, em nói gì với người anh trước khi đưa em Thủy ra đi?
3. Tưởng tượng em là người bố trong câu chuyện trên, em nói gì với Thủy trước khi Thủy và mẹ đưa nhau đi về quê ngoại sống?
4. Tưởng tượng em là con búp bê, sau khi chia tay, hằng đêm em sẽ nói gì với Thủy đang ở nơi xa?
5. Các em vẽ (hoặc nói) một cảnh gia đình tan vỡ. Những chuyện gì diễn ra? Em kể lại những nhận xét của em về gia đình đó.
6. Bạn bè em có ai gia đình tan vỡ? Em an ủi bạn em như thế nào? Bạn em đã trả lời như thế nào? Nếu có thể hãy ghi lại những điều đó. Rất quý đấy!
7. Nếu chính gia đình em tan vỡ, em sẽ tự nói với mình điều gì? Em viết ra những điều em suy nghĩ về chính gia đình mình.

Mấy lời tâm tình cuối năm học cùng các em

Cuộc sống có vui có buồn. Chúng ta được học để biết con người có yêu có ghét, có no có đói, có sống có chết... Như một bữa ăn có nhiều món, có mặn nhạt, có chua cay, có cả món đắng chát nữa.

Trước khi chia tay nghỉ hè, mời các em đọc hai bài đọc thêm và cùng ngâm nghĩ về những điều vui buồn, ngọt ngào và đắng cay...

Đọc xong, không phải làm bài tập, thích nhé! Nhưng không ai ngăn cấm các em ra câu hỏi đố nhau về tình cảm con người trong gia đình qua những câu chuyện này.

Không gia đình (trích)

Chương I - Ở làng

Tôi là một đứa trẻ người ta nhặt được.

Tuy vậy, cho đến năm lên tám, tôi vẫn tưởng tôi có mẹ cũng như mọi đứa trẻ khác, vì mỗi khi tôi khóc thì luôn có một người đàn bà dịu dàng ôm tôi vào lòng, âu yếm ru tôi, khiến cho nước mắt tôi ngừng chảy.

Mỗi khi tôi lên giường ngủ, cũng có một người đàn bà đến hôn tôi. Và khi gió rét tháng chạp trát những bông tuyết vào cửa kính trắng xóa, bà ấy vừa ấp ủ chân tôi trong đôi bàn tay chìu mến của bà, vừa hát cho tôi nghe một bài hát mà giờ đây tôi vẫn còn nhớ điệu và lوم bõm vài lời ca.

Khi tôi chăn con bò sữa ở ven đườn đầy cỏ, hoặc ở những đám cây hoang, lá dại mà gặp một trận mưa dông bất ngờ đổ xuống, thì bà chạy đến đón tôi, bắt tôi núp trong chiếc váy len của bà và túm váy lên che đầu, che vai cho tôi cẩn thận.

Mỗi khi tôi có chuyện gây gỗ với bạn bè thì bà đỡ tôi, bảo tôi kể cho bà nghe những nỗi bức bối chất chứa trong lòng và hầu như lúc nào bà cũng tìm được những lời thích hợp để an ủi, hoặc tỏ ra đồng tình với tôi.

Qua những việc ấy, và bao nhiêu việc khác nữa, từ giọng nói, cách nhìn, cái vuốt ve cho đến những lời trách mắng ôn tồn, tôi yên trí bà là mẹ tôi.

Tôi được biết bà không phải là mẹ đẻ, mà chỉ là mẹ nuôi, như thế này đấy.

Làng tôi gọi là làng Chavanon. Nói cho đúng, thì đó là cái làng ở đây tôi lớn lên, tôi sống thời thơ ấu chứ tôi làm gì có quê hương, có nơi chôn rau cắt rốn, cũng như tôi không có cha mẹ gì cả. Làng Chavanon là một trong những làng nghèo nàn nhất ở miền Trung nước Pháp.

Không phải nghèo vì dân làng chay lười, mà chính vì nó ở vào một vùng đất đai cằn cỗi. Đất mặt rất mỏng, muôn mùa màng tốt, phải có phân, vôi, mà những thứ này trong vùng quá hiếm. Vì thế, người ta thấy ít những cánh đồng trồng trọt mà nhanh nhảm những đám cỏ hoang cây dại. Hết những đám ấy thì là địa hạt của những lăngdơ⁵. Trên các lăngdơ cao ấy, gió lạnh thổi rát làm tấp cả những lùm cây thưa thớt, cành nhánh vặn vẹo cuồng.

Muốn thấy cây cối xanh tốt thì phải rời bỏ cao nguyên, xuống các thung lũng cạnh sông, ở đây có những cây dẻ cao to và những cây sồi vạm vỡ.

Cái nhà tôi sống những năm đầu của tuổi thơ ấy, dựng trong một thung lũng như thế, trên bờ con suối nước chảy siết đổ vào một phụ lưu của sông Loire.

Cho đến năm lên tám, tôi chưa hề thấy đàn ông trong nhà, tuy mà tôi không phải góa bụa. Chồng bà vốn là thợ đá đi làm ăn ở Paris như phần đông những người thợ khác trong vùng. Từ ngày tôi bắt đầu hiểu biết sự việc chung quanh mình thì tôi chưa thấy ông ta về làng lần nào. Thỉnh thoảng có bạn bè về quê, ông ta mới nhắn tin về:

“Này, bác Barberin, bác giai vẫn được mạnh khỏe đấy! Bác ấy nhờ tôi tin cho bác biết là công việc làm ăn khá lắm và bác ấy gửi cho bác số tiền này đây. Bác đếm đi chứ!”.

Chỉ có thể thôi. Chừng ấy tin tức, mà Barberin cũng cho là đủ rồi: Ông chồng mạnh khỏe; ông làm ra tiền, kiếm ăn được, còn gì nữa? Đừng tưởng ông Barberin ở Paris lâu thế là vì có điều bất hòa với vợ. Không hề có chuyện như thế. Ông ta ở lại Paris là do công việc làm ăn bắt buộc, thế thôi. Lúc già, ông sẽ trở về ở với vợ. Với số tiền dành dụm được, đến cái ngày già sức yếu, vợ chồng không lo lâm vào cảnh cơ hàn.

Một buổi chiều tháng mười một, có một người lạ mặt dừng lại trước cổng vườn nhà. Tôi đang bẻ củi chà ở bậc cửa. Người ấy không mở cổng mà chỉ nghển đầu ngó vào, nhì tôi mà hỏi có phải nhà bà Barberin ở đây không.

5 Lăngdơ, phiên âm từ “landes”: Vùng đồng lầy hoang vu ở miền Tây Nam nước Pháp – ND.

Tôi mời ông ta vào nhà. Ông ta đẩy cửa, làm cho sợi dây buộc kêu cót két, rồi bước chậm rãi qua sân.

Tôi chưa bao giờ thấy ai lấm bùn bê bết như ông này. Những mảng bùn, mảng còn ướt, mảng đã khô, trát khắp người ông từ đầu tới chân. Chỉ nhìn cũng đủ biết ông ta đã đi rất lâu trên những con đường lầy lội. Nghe tiếng chúng tôi, má Barberin chạy ra. Khi khách bước qua bậc cửa thì má cũng vừa chạy tới, hai người gặp mặt nhau. Khách nói:

- Tôi đem tin từ Paris về đây.

Đó là những lời giản dị, tai chúng tôi nghe đã quen. Nhưng mà giọng nói lần này không giống như mọi bận, không giống như những người khách nói: "Bác già bình yên. Công việc làm ăn tốt". Má Barberin chập hai tay vào nhau, kêu:

- Ôi trời ơi! Chắc có tai họa gì xảy đến cho ông Jérôme nhà tôi rồi!

- Vâng, quả có thể. Nhưng bà cũng không nên quá hốt hoảng! Ông nhà bị thương, đúng đấy, nhưng ông ấy không chết. Có điều chắc là sẽ bị què. Hiện giờ ông ấy còn nằm ở bệnh viện. Tôi nằm giường bên cạnh, nên nhân tiện tôi về quê, ông ấy nhờ tôi tạt qua đưa tin cho bà biết. Tôi không dừng lại đây lâu, vì còn phải đi ba dặm đường nữa, mà trời thì sắp tối đến nơi rồi.

Má Barberin muốn biết tường tận hơn nên mời khách ở lại ăn cơm tối. Má nói đường xấu lấm và người ta đồn ở trong rừng có sói, gì cho bằng để sáng mai hãy đi.

Khách ngồi vào bên cạnh bếp lò, vừa ăn vừa kể cho chúng tôi nghe tai nạn xảy ra như thế nào: Ông Barberin bị một giàn giáo đổ xuống đè suýt bẹp người. Người chủ thầu viện lẽ ông ta không có nhiệm vụ gì phải đứng chỗ ấy, nên không trả cho ông một khoản bồi thường nào cả. Ông khách nói:

- Thật không may cho ông Barberin, tội nghiệp ông ấy. Thật không may! Có những tên láu cá, nhân cơ hội tương tự lại vớ được một khoảng thực lợi đồng niên⁶. Còn ông nhà thì chẳng được gì sất!

Ông khách vừa hơ đôi ống quần cứng cộp bùn khô, vừa luôn mồm nhắc đi nhắc lại mấy tiếng "thật không may" với một vẻ thương cảm chân thành. Sự xuýt xoa của ông chứng tỏ ông săn lòng chịu tàn tật để vớ một món thực lợi. Ông kết thúc câu chuyện:

6 Tiền lời thu hàng năm do gửi một số vốn ở ngân hàng, hay mua phiếu quốc trái trong xã hội tư sản. Đây muốn nói đến khoản tiền lãi hàng năm do món tiền bồi thường gửi ngân hàng đem lại – ND.

- Tuy thế, tôi cũng khuyên ông nhà cứ đê đơn kiện lão chủ thầu.
- Kiện tụng thì tốn kém chết đi!
- Tốn đấy, nhưng được kiện thì cũng bõ chứ!

Má Barberin muốn đi Paris, nhưng chuyện đó đâu có phải dễ: Đường sá xa xôi và tốn kém quá.

Sáng sớm hôm sau má con tôi xuống dưới làng tìm cha xứ để hỏi ý kiến. Cha xứ chưa muốn để cho má đi, trước khi biết chắc đi như thế có giúp ích gì cho chồng không. Cha viết thư cho ông giáo sĩ ở bệnh viện nơi ông Barberin đang nằm điều trị. Vài ngày sau, có thư trả lời nói rằng má Barberin không cần đi, chỉ cần gửi một số tiền lên Paris để cho chồng kiện người chủ thầu.

Ngày tháng trôi qua. Thỉnh thoảng lại có thư gửi về, thư nào cũng thúc giục gửi thêm tiền lên. Bức thư cuối cùng thúc bách hơn cả, nhắn rằng nếu hết tiền thì bán con bò sữa đi mà gửi.

Những ai đã sống ở nông thôn cùng với bà con ông dân đều hiểu nỗi đau khổ hãi hùng chứa trong mấy tiếng: Bán-con-bò-sữa. Đối với nhà sinh vật học, con bò là một con vật thuộc loài nhai lại. Dưới con mắt của khách du ngoạn, nó là con vật làm cho phong cảnh tăng thêm vẻ đẹp khi trênh thảm cỏ xanh, nó ngẩng cái mõm đen nhánh đẫm hơi sương của nó lên. Với trẻ em thành thị, nó là nguồn cung cấp cà phê sữa và pho mát đánh kem. Nhưng đối với người nông dân, nó còn quý báu hơn rất nhiều. Dù cho nghèo xác nghèo xơ, dù gia đình con cái có đồng đến đâu, có một con bò sữa trong chuồng cũng không sợ đói. Chỉ có một cái thùng hay một sợi dây quấn trên sừng thôii cũng đủ để cho một em bé chăn dắt nó ăn dọc các con đường phủ đầy cỏ, ở những nơi không thuộc về ai. Và thế là chiêu đến, cả nhà có bơ nấu xúp, có sữa để ăn với khoai tây. Bố mẹ, con cái, lớn nhỏ đều sống nhờ vào con bò sữa.

Cũng nhờ có con bò sữa mà má con tôi sống đầy đủ đến nỗi tôi hầu như không cần ăn thịt. Không những nó là vú nuôi của chúng tôi, nó còn là bồ bạn, là chỗ thân tình.

Thật vậy, đừng tưởng bò là một con vật ngu ngốc. Trái lại, nó rất thông minh, nó có những đức tính mà nếu biết cách rèn luyện thì còn phát triển nhiều. Chúng tôi vỗ về nó, nói chuyện với nó và nó hiểu chúng tôi. Về phần nó, với đôi mắt to, tròn, hiền dịu, nó biết cách làm cho chúng tôi hiểu nó muốn gì, nó cảm thấy thế nào. Nói tóm lại, chúng tôi rất yêu thương nó và nó cũng yêu thương chúng tôi.

Ấy thế mà phải lìa bỏ nó đấy! Vì rằng chỉ có cách “bán con bò sữa đi” thì mới làm cho ông Barberin thỏa dạ.

Một bác lái tới nhà chúng tôi. Bác ta xem xét con Roussette rất kỹ, sờ nắn nũa, vừa sờ vừa lắc đầu ra vẻ không ưng ý. Bác ta nhắc đi nhắc lại hàng trăm lần rằng con bò không vừa ý bác ta chút nào. Bác chê là bò nhà nghèo, khó bán lại lắm. Không có sữa, bơ lại rất kém chất. Chê nhún chán, rút cục bác cũng đồng ý mua, nhưng bảo mua là vì lòng tốt, muốn giúp má Barberin thôi, và cũng vì thấy má là người trung hậu.

Tôi nghiệp con Roussette. Hình như nó hiểu cả nên nó nhất định không chịu ra khỏi chuồng và kêu rống lên. Bác lái đưa chiếc roi da quấn ở cổ bác cho tôi và bảo.

- Nay chú bé, luồn ra phía sau mà đuổi nó ra.
- Ấy chó, cái đó không được.

Má Barberin nói thế rồi cầm lấy chiếc dây dắt và dịu dàng dỗ nó: “Nào cô gái, đi đây, đi đây nào!”. Thế là con bò Roussette nghe theo không cưỡng lại nữa. Ra tới đường, bác lái cột nó vào sau xe. Nó đành phải bước lúi rúi theo con ngựa. Chúng tôi trở vào nhà rồi, nhưng mãi một lúc lâu vẫn còn nghe thấy tiếng nó rống.

Thế là chẳng còn sữa, chẳng còn bơ nữa. Buổi sáng một mẩu bánh mì suông, buổi chiều khoai tây chấm muối.

Bán con Roussette được ít hôm thì tới ngày thứ Ba ngả mặn sau tuần chay⁷. Năm trước, nhân dịp này má Barberin đã thiết tôi một bữa bánh kẹp và bánh rán ra trò. Tôi ăn nhiều, rất nhiều, khiến má hết sức vui thích. Nhưng mà hồi đó còn con Roussette nên còn sữa để nhào bột và có bơ để rán. Böyle giờ chẳng còn ngày thứ Ba ngả mặn nữa rồi! Tôi buồn rầu nghĩ bụng thế. Nhưng má Barberin đã dành cho tôi một sự bất ngờ. Xưa nay má vốn không quen vay mượn, nhưng lần này má cũng cố vay của bà hàng xóm này một chén sữa, của bà kia một miếng bơ. Vì thế, đến trưa tôi về nhà thấy má đang trút bột vào một cái nồi đất lớn.

- Ơ này, bột mì!

Tôi vừa nói thế, vừa lại gân má. Má mỉm cười trả lời:

⁷ Lễ Mardi Gras hay “Thứ Ba béo”, theo đạo Gia tông, trước ngày lễ Phục sinh, khoảng đầu tháng tư dương lịch, tín đồ phải ăn thanh đạm, không có chất béo, tương tự như người Phật giáo ăn chay – ND.

- Phải rồi, đúng là bột mì đấy, Rémi ạ! Bột mì trắng hảo hạng. Này con xem, mùi thơm phức.

Tôi không có gan hỏi má lấy bột ra làm gì. Chính vì tôi nóng lòng muốn biết quá nên tôi lại càng không dám hỏi! Vả lại tôi đã định giả vờ như không biết hôm nay là ngày thứ Ba ăn mặn để khỏi tủi lòng má. Má nhìn tôi, hỏi:

- Người ta dùng bột mì làm gì nào?

- Làm bánh mì.

- Còn làm gì nữa?

- Khuấy cháo.

- Rồi còn làm gì nữa?

- Chà! con cũng không biết.

- Có, con biết đấy. Nhưng con là một đứa trẻ ngoan, nên con không nói ra đấy thôi. Con biết hôm nay là ngày thứ Ba ăn mặn, tức là ngày bánh kẹp, bánh rán. Nhưng con thấy nhà không có sữa, có bơ nên con không nỡ nhắc đến, có phải không, con?

- Ôi, má ơi!

- Má đã đoán trước nên má xoay xở để cho ngày thứ Ba ăn mặn của con không đến nỗi xám ngắt. Này con nhìn vào trong cái thùng gỗ kia mà xem.

Tôi nhanh nhau mở nắp thùng lên thì thấy nào bơ, nào sữa, nào trứng, có cả ba quả táo nữa. Má nói:

- Đưa trứng đây cho má. Trong lúc má đập trứng con gọt táo đi.

Tôi cắt táo ra từng khoanh. Má đập trứng vào bột và đánh lên, thỉnh thoảng lại đổ vào một thia sữa. Khi bột đã quấy đều, má Barberin vẫn cái nồi lên trên tro nóng. Thế là chỉ còn đợi đến chiều thôi, vì đến bữa tối chúng tôi mới ăn bánh kẹp và bánh rán.

Thú thật, cái ngày hôm đó, tôi thấy nó dài làm sao và đã đôi ba lần tôi chạy tới chiếc khăn phủ trên nồi bột để dòm thử. Má bảo:

- Con làm thế lạnh bột mất, rồi nó không dậy men tốt đâu!

Nhưng bột dậy rất tốt. Trên mặt bột, có những bong bóng phồng lên, vỡ lõi chỗ. Từ cái nồi bột lên men ấy tỏa ra một mùi trứng và sữa ngon lành. Má bảo:

- Con bẻ cho má một mớ củi vụn. Phải đốt lửa cho đượm, đừng có khói.

Rồi má thấp nến lên:

- Con cho thêm củi vào lò đi.

Tôi làm ngay không đợi nói hai lần, và ngay sau đó, một ngọn lửa cao bốc

cháy trong lò, ánh sáng chập chờn tỏa ra khắp bếp. Má Barberin lấy cái chảo treo ở tường đặt lên lò.

- Đưa bơ đây cho má!

Má lấy mũi dao xén một cục bơ bằng quả hồ đào cho vào chảo. Bơ chảy ra, reo xèo xèo. Ôi! Cái mùi thơm làm rỏ dãi, cái mùi thơm vì đã vắng lâu ngày nên càng kích thích miệng lưỡi ta! Ôi! Khúc nhạc vui vẻ của chảo bơ liu riu tí tách trên lò!

Tôi chăm chú theo dõi bản nhạc ấy, nhưng vẫn nghe như ở ngoài sân có tiếng chân người. Ai đến ám chúng tôi vào giờ này nhỉ? Hắn lại một bà hàng xóm sang xin lửa đây.

Tôi không thèm chú ý, vì má Barberin vừa vục muối vào trong nồi đất, mức đổ vào lòng chảo một mẻ bột trắng tinh. Quả không phải lúc nghĩ vơ vẫn chuyện khác!

Nhưng chính vào lúc bấy giờ thì có tiếng gậy lạch cách trên bậc cửa, rồi cánh cửa thình lình mở toang. Không ngoảnh cổ ra, má Barberin hỏi:

- Ai đấy?

Một người đàn ông bước vào. Dưới ánh lửa chiếu táp vào người ông ta, tôi thấy ông mặc áo blu trắng, tay cầm cái gậy lớn. Ông nói, giọng cục cằn:

- Ở đây người ta tiệc tùng đấy à? Xin cứ tự nhiên.

Má Barberin vội vàng đặt chảo xuống đất kêu lên:

- Chao, trời ơi! Ông Jérôme đấy ư?

Rồi má cầm tay tôi, đẩy tôi ra trước mặt người đó. Ông ta vẫn đứng ở bậc cửa. Má nói:

- Ba con đấy.

Chương II - Người bố nuôi

Tôi tiến lại gần ông ta, định ôm ông, nhưng ông lấy đầu gậy cản tôi lại.

- Cái thằng này là thằng nào?

- Thằng Rémi đấy!

- Má nó có nói với tôi là...

- Ồ... vâng! Nhưng mà... không phải, bởi vì rằng...

- À, không phải, không phải!

Ông ta giơ cao chiếc gậy, đi lại chỗ tôi. Tự nhiên tôi lùi lại.

Nào tôi đã làm gì sai trái? Tôi có tội tình gì? Tại sao lại đối xử với tôi như thế khi tôi chạy đến định ôm hôn ông? Tôi chưa kịp suy nghĩ về những câu hỏi như vậy đang dồn dập trong đầu óc rối beng của tôi thì đã nghe ông ta nói:

- Các người đang chuẩn bị ăn mặn ngày thứ Ba đấy sao? Thật là đúng lúc vì tôi đang đói ngấu. Ăn tối có gì?

- Tôi đang làm bánh kẹp.

- Tôi biết. Nhưng mà má nó định cho một người vừa đi bộ mươi dặm đường mổi rời cả chân ăn bánh kẹp à?

- Nhà chẳng có gì cả. Nào tôi có biết ông về đâu?

- Sao? Không còn gì à? Không có gì ăn tối à?

Ông ta đưa mắt nhìn quanh nhà:

- Có bơ đây này.

Ông lại đưa mắt lên trần nhà nhìn vào chỗ xưa kia vẫn treo mõ lợn. Nhưng đã từ lâu rồi các móc treo trống trơ không có gì cả, chỉ có mấy túm hành và tỏi lủng lẳng ở xà nhà. Ông ta lấy gậy chọc cho một túm hành rơi xuống và nói:

- Hành đây! Bốn năm củ hành, một miếng bơ, thế là có một nồi xúp ngon. Má nó hãy bỏ bánh kẹp ra và cho hành vào chảo phi đi.

Bỏ bánh kẹp ở chảo ra! Má Barberin không cãi lại. Chẳng những thế, bà còn vội vã làm theo lời chồng trong lúc ông ta đến ngồi trên chiếc ghế dài ở cạnh lò sưởi.

Tôi không dám rời khỏi chỗ mà cái gậy của ông ta đã đẩy tôi lùi đến. Tôi đứng tựa vào chiếc bàn, để ý ngắm con người ông. Ông ta tuổi độ năm mươi, vẻ mặt cục mịch, dáng người nghiệt ngã. Thương tích đã làm cho đầu ông lệch về bên phải và tái tật đó càng khiến cho người ta thấy chὸn chọn khi nhìn ông. Má tôi lại bắc chảo lên bếp. Ông Barberin nói:

- Thế má nó định nấu xúp với chút xíu bơ thế kia à?

Rồi tự tay ông cầm đĩa bơ trút sạch vào trong chảo.

Thế là đi đời bơ, và cố nhiên cũng đi đời bánh kẹp!

Giá như vào lúc khác thì chắc chắn cái tai họa ấy đã làm cho tôi xúc động lắm. Nhưng khi đó tôi chẳng có bụng dạ nào mà nghĩ đến bánh kẹp và bánh rán nữa. Tôi chỉ băn khoăn về mỗi một việc: Chính cái con người nghiệt ngã ấy lại là ba tôi.

“Ba tôi! Ba tôi!” Đó là mấy tiếng mà tự nhiên tôi lặp đi lặp lại như cái máy.

Chưa bao giờ tôi hình dung rõ rệt như thế nào là một người cha. Tôi tưởng

tượng lờ mờ rằng người cha chẳng qua cũng chỉ là một người mẹ có giọng nói ô ô thôi.

Đến nay, khi nhìn thấy người cha ở đâu trên trời rơi xuống cho tôi đó, tôi cảm thấy đau đớn hãi hùng. Vừa rồi tôi muốn ôm hôn cha tôi, nhưng cha tôi đã lấy đầu gậy đẩy tôi ra. Tại sao vậy? Khi tôi hôn má Barberin thì chẳng bao giờ má đẩy tôi ra cả, trái lại má còn bế xốc tôi lên, ôm chặt tôi vào lòng.

Ông ta bảo tôi:

- Cứ đứng sừng sững như trời trống ấy, mau mà dọn bát đĩa ra bàn đi chứ!

Tôi vội vàng tuân lệnh. Xúp đã chín, má Barberin múc ra đĩa. Thế là từ bên lò sưởi, ông ta đứng dậy đi lại bàn, ngồi xuống và bắt đầu ăn. Thỉnh thoảng ông cũng ngừng lại để nhìn tôi. Tôi không tài nào nuốt được vì bối rối lo ngại. Tôi cũng nhìn ông ta nhưng chỉ dám nhìn trộm. Khi gặp đôi mắt ông ta thì tôi lại cúi mặt xuống. Đột nhiên, ông cầm thìa chỉ vào tôi.

- Thường ngày thằng này nó ăn có khỏe hơn bữa nay không?

- Ô, nó ăn được lắm chứ!

- Mặc xác nó! Ít ăn ít uống thì còn được!

Tất nhiên là tôi chẳng muốn nói gì và cả má Barberin cũng không muốn bắt chuyện. Má đi đi lại lại quanh bàn, chăm chú phục dịch ông chồng. Ông ta lại hỏi tôi:

- Mày không đói à?

- Không.

- Thế thì đi ngủ đi, và cố ngủ ngay đi nhé, nếu không thì tao nổi giận lên đấy!

Má Barberin đưa mắt nhìn tôi, ý muốn bảo tôi vâng lời đi, đừng có cãi lại. Nhưng lời dặn dò đó cũng thừa vì tôi không hề có ý chống đối.

Như ở phần lớn nhà nông dân, nhà bếp của chúng tôi cũng dùng làm buồng ngủ. Cái bàn, cái thùng gỗ, cái tủ đựng bát đĩa, nói chung những đồ đặc dùng cho việc dọn ăn đều kê cạnh lò sưởi. Ở phía bên kia là giường ngủ. Giường ngủ của tôi xung quanh có chẳng diêm vải đắp.

Tôi vội vàng cởi áo lên giường nằm. Nhưng không sao ngủ được.

Người ta không ngủ theo mệnh lệnh. Người ta chỉ ngủ khi buồn ngủ và khi trong lòng yên tĩnh. Vậy mà tôi lại không buồn ngủ và trong lòng cũng không yên tĩnh. Trái lại tôi rất băn khoăn, hơn nữa còn đau khổ.

Cái người ấy mà là cha mình ư? Là cha thì tại sao ông ta lại đối xử với mình tàn nhẫn thế?

Úp mặt vào tường, tôi cố gắng xua đuổi những ý nghĩ ấy và mong ngủ thiếp đi theo lệnh của ông ta. Nhưng không tài nào nhắm mắt được. Giấc ngủ không đến và chưa bao giờ tôi lại thấy tinh táo như lúc này.

Một lát sau, không biết chừng bao nhiêu lâu, tôi nghe thấy có người lại gần giường tôi. Nghe bước chân đi chậm chạp, nặng nề, kéo lê chân, tôi biết ngay không phải là má Barberin. Một hơi thở nóng hổi bay qua trên tóc tôi. Có tiếng thì thầm hỏi:

- Mày ngủ chưa?

Tôi nhất định không trả lời vì mấy tiếng “tao nổi giận lên” vẫn còn văng vẳng bên tai tôi.

- Nó ngủ rồi đấy! - Má Barberin nói - Hết nằm xuống là ngủ ngay, nó quen thế rồi. Ông cứ nói, không sợ nó nghe thấy đâu.

Đáng lẽ tôi phải nói tôi chưa ngủ, nhưng tôi không dám. Người ta đã ra lệnh cho tôi ngủ, tôi không ngủ là có lỗi.

Má Barberin hỏi:

- Việc kiện tụng của ông đến đâu rồi?

- Thua rồi! Quan tòa xử rằng tôi bị nạn là lỗi tại tôi tự dựng đứng dưới giàn giáo, chủ thầu không phải đền đồng nào cả.

Đến đây, ông ta đấm bàn đánh thình một cái rồi lầu bầu chửi rủa, không nói được lấy một câu tử tế. Ngay sau đó, ông ta lại tiếp:

- Thua kiện, tiền mất, tật mang, nghèo đói, thế đấy! Thế mà còn chưa hết đâu! Bước chân về đến nhà lại còn thấy người ta cưu mang một đứa trẻ. Má nó hãy nói rõ cho tôi nghe tại sao má nó không làm theo lời tôi dặn?

- Vì tôi không làm được!

- Không mang nó đi trại trẻ roi nổi à?

- Một đứa bé nuôi bằng sữa mình và mình lại thương yêu thì sao đành lòng vứt bỏ đi như thế được!

- Có phải con đẻ của má nó đâu!

- Ấy, tôi cũng muốn làm theo lời ông bảo nhưng chính lúc đó nó lại ốm.

- Ôm à?

- Phải, nó ốm, mang nó đến trại trẻ roi như thế là không phải lúc, phải không ông? Mang đến thì cũng bằng giết nó đi.

- Thế khi nó đã khỏi rồi thì sao?

- Nào có khỏi ngay đâu! Hết trận ốm này lại đến trận ốm khác: Nó ho, tội

nghiệp thằng bé, nó ho nghe mà xót ruột. Ấy thằng Nicolas nhà ta mất đi cũng vì thế. Tôi cảm thấy đưa thằng này ra tinh thì nó cũng đến chết như thằng bé ấy thôi.

- Thế thì sau đó?

- Ngày tháng qua đi. Tôi đã cố công lần lữa đến lúc đó tôi tưởng rốn ít nữa cũng chẳng sao.

- Hiện giờ nó bao nhiêu tuổi rồi?

- Lênh támt.

- Thế thì năm nay lên támt, nó sẽ về cái chõ mà đáng lẽ xưa kia nó phải về, và như thế nó lại càng thấy khó chịu hơn. Ấy làm như bà ngày trước chỉ tổ hại cho nó thôi.

- Ôi! Ông Jérôme ơi, ông đừng làm thế!

- Đừng làm thế! Ai cấm đoán được tôi? Má nó tưởng nhà ta giữ mãi được đấy à?

Một lúc im lặng. Từ nãy tôi xúc động quá, cứ thấy nghẹn tắc ở cổ, bây giờ mới thở được. Giây lát sau má Barberin nói tiếp:

- Chao ôi! Thành phố Paris đã làm cho tính tình ông thay đổi đi nhiều quá! Trước kia chưa lên Paris hắn ông không ăn nói như thế.

- Cũng có lẽ. Có điều này chắc chắn là Paris có làm tôi đổi tính thì nó cũng làm tôi què quặt nữa. Bây giờ làm thế nào nuôi được miệng bà, miệng tôi! Hết sạch cả tiền! Con bò sữa bán mất rồi. Mình đã chẳng có cái gì bỏ vào mồm, lại còn đi nuôi báo cô một thằng bé không phả là con mình nữa hay sao?

- Nó là con tôi!

- Chẳng phải là con bà mà cũng không phải con tôi. Nó không phải cái hạng con nông dân. Trong lúc ăn tối tôi ngắm nó mãi: Nó là một thằng bé ẻo lả, gầy còm, tay chân lěo khéo

- Nó xinh nhất vùng này đấy!

- Tôi có nói chuyện xấu đẹp đâu! Xinh mà làm gì! Chỉ cần khỏe thôi! Người ta có thể bẽ cái xinh ra mà ăn đâu! Cứ nhìn đôi vai nó mà xem, có phải là con nhà lao động không? Nó là con nhà thành thị, ở đây chúng ta không cần cái ngữ ấy.

- Tôi cam đoan với ông nó là một đứa trẻ rất ngoan, nó tinh khôn như một con mèo và lại tốt bụng nữa. Nó sẽ làm lụng cho mình.

- Trong lúc chờ đợi nó làm cho mình thì mình hãy làm cho nó đã! Mà tôi thì tôi không làm được nữa.

- Thế đến khi bố mẹ nó đòi nó về thì ông nói sao?

- Bố mẹ nó à? Nó có bố mẹ không đã chứ? Nếu có thì từ tám năm nay tất bố mẹ nó đã đi tìm nó và gặp nó rồi! Ôi chao! Tôi thật là ngu xuẩn, cứ tin chắc là nó có bố mẹ, một ngày kia bố mẹ nó sẽ đến xin nó về và đền công bấy lâu mình nuôi nấng nó. Chẳng qua mình là một thằng ngây, một thằng ngốc. Đừng tưởng rằng tã nó sang, có viền ren thì tất là bố mẹ nó sẽ đi tìm nó... Có lẽ bố mẹ nó chết cả rồi cũng nên.

- Nếu bố mẹ nó chưa chết, và một ngày kia họ đến hỏi chúng ta thì thế nào? Tôi thì tôi tin chắc là họ sẽ đến.

- Đàn bà thật là khó nói, đã muốn cái gì thì cứ giữ khư khư!

- Nhưng mà nếu họ đến thì thế nào cơ chứ?

- Thì chúng mình bảo họ lại trại trẻ roi mà hỏi. Thôi nói thế đủ rồi. Câu chuyện này làm tôi bức mình lắm. Ngày mai tôi sẽ dẫn nó đến ông xã trưởng. Böyle giờ tôi lại thăm bác François một chút, chừng một tiếng tôi về.

Cánh cửa mở ra rồi đóng lại. Ông ta đi rồi. Tôi vùng dậy và gọi má Barberin:

- Ôi! Má ơi!

Má chạy đến bên giường tôi.

- Má có để con đi trại trẻ roi không hả má?

- Không, Rémi của má ạ, không đâu!

Và má ôm chặt tôi vào lòng, hôn tôi âu yếm. Sự vuốt ve của má làm cho tôi hối dạ, nước mắt tôi ngừng chảy. Má dịu ngọt hỏi:

- Thế con không ngủ à?

- Nào phải tại con!

- Má không mắng con đâu. Thế ông Jérôme nói gì, con đã nghe hết cả chứ?

- Vâng, con nghe nói má không phải là mẹ đẻ của con, và ông ấy cũng không phải là cha của con.

Tôi nói câu ấy với hai giọng khác nhau: Tôi đau buồn nhận thấy má không phải là mẹ đẻ của tôi, nhưng tôi lại sung sướng, gần như tự hào vì ông ta không phải là cha tôi. Hai tình cảm trái ngược nhau bộc lộ qua giọng nói. Nhưng má Barberin hình như không chú ý gì đến cái đó. Má nói:

- Đáng lẽ ra má phải nói thật với con từ trước kia. Nhưng con ăn ở với má con đẻ cũng không bằng, cho nên má không đành lòng bỗng dưng nói cho con biết má không phải là mẹ đẻ của con! Con ơi, con đã nghe thây đấy, không ai biết mẹ đẻ của con cả. Bà ấy còn sống hay đã chết rồi, nào ai hay? Vào một buổi sáng ở Paris, ông Jérôme đi làm, qua một phố rộng rãi có trồng cây, phố Breteuil, thì

bỗng nghe có tiếng trẻ con khóc. Tiếng khóc hình như từ trong hốc cổng một khu vườn vọng ra. Hôm đó vào tháng hai, vào lúc trời tang tảng sáng. Ông bèn đi lại gần cửa và trông thấy một đứa trẻ nhỏ nằm trên bậc cửa. Ông nhìn ngó xung quanh xem có ai để gọi thì chợt thấy có một người đàn ông ở đằng sau một cây to chạy ra rồi biến mất. Chắc hẳn là người đó đã giấu đứa trẻ ở khung cửa và đứng rình xem có ai nhặt nó không. Thế là ông Jérôme đám ra lúng túng vì đứa nhỏ la hét ầm lên. Hình như nó hiểu là có người đến cứu nó nên nó không muốn bỏ lỡ dịp này. Trong lúc ông Jérôme còn chưa biết xử trí ra sao thì nhiều người thợ khác cũng vừa đến, và mọi người bàn là phải đem đến trình ông cảnh sát trưởng. Thằng bé thì vẫn cứ la hét. Người ta tưởng là nó rét. Nhưng khi vào phòng giấy của ông cảnh sát trưởng, phòng nóng ấm thế mà nó vẫn cứ kêu, thì người ta đoán là nó đói. Người ta chạy đi tìm một bà hàng xóm cho nó bú. Nó vồ ngay lấy vú. Quả là nó đang đói ngấu. Rồi người ta đem nó đến trước lò sưởi cởi áo nó ra. Nó là một đứa bé trai độ năm, sáu tháng, nước da hồng hồng, to béo, thật khau khỉnh. Cứ nhìn những tã đùm bọc nó cũng đủ biết nó là con nhà giàu. Chắc nó là một đứa trẻ bị người ta đánh cắp rồi đem vứt bỏ. Đó là lời giải thích của ông cảnh sát trưởng. Thế bây giờ đem nó đi đâu? Sau khi chép lại lời khai của ông Jérôme và ghi vào giấy hình dạng đứa trẻ cùng với mấy cái tã không có dấu hiệu, ông cảnh sát trưởng tuyên bố sẽ đưa nó đến trại trẻ rơi, nếu trong số những người có mặt không ai nhận nó mang về nuôi. Đứa trẻ trông xinh xắn lành mạnh, chắc da, chắc thịt tất là dễ nuôi. Rồi đây, nhất định là bố mẹ nó sẽ tìm ra và sẽ trọng thưởng cho người nuôi nấng nó. Thế là ông Jérôme tiến lên xin nhận nuôi đứa trẻ và người ta giao nó cho ông ấy. Hồi đó chính má cũng có một đứa con cùng lứa tuổi với nó. Đối với má thì nuôi cả hai đứa má cũng chẳng ngại. Do đó mà má đã trở thành mẹ của con vậy.

- Ôi má! Má ơi!

- Được ba tháng thì má bỏ mất đứa con của má, do đó má lại càng quý con hơn nữa. Má đã quên hẳn con không phải là con đẻ. Nhưng khốn thay, ông Jérôme thì ông ấy không quên. Sau ba năm không thấy bố mẹ con đi tìm kiếm con - hoặc là có tìm mà không gặp - thì ông ấy định cho con vào trại trẻ rơi. Vừa rồi, con đã nghe rõ tại sao má không vâng theo lời ông ấy.

Tôi búi chặt lấy má, kêu lên:

- Chao ôi! Con không đi trại đâu! Má Barberin ơi, con van má, má đừng đưa con đi trại trẻ rơi.

- Không đâu, con của má ạ, con không phải đi trại đâu. Má sẽ thu xếp xong. Ông Jérôme không phải là người độc ác, để rồi con xem. Chỉ vì buồn phiền, vì sợ lâm vào cảnh cùng quẫn nên ông ấy gắt gỏng. Ông ấy và má sẽ lo làm ăn và con cũng vậy.

- Vâng, muốn gì con cũng xin vâng, nhưng đừng có đi trại.
- Con không phải đi trại, nhưng với điều kiện là con phải đi ngủ ngay đi. Không được để cho ông ấy khi về vẫn thấy con còn thức.

Sau khi hôn tôi, má nâng đầu tôi lên, cho quay mặt vào tường. Tôi muốn ngủ yên ngay, nhưng lòng tôi xao xuyến và xúc động quá, khó mà ngủ được. Vậy ra má Barberin, má tốt với tôi thế, âu yếm tôi thế, mà lại không phải là mẹ thật của tôi! Thế thì một người mẹ thật sẽ như thế nào nhỉ? Còn tốt hơn nữa, âu yếm hơn nữa chăng? Ô! Không, không thể có như thế được. Nhưng mà theo tôi hiểu và cảm thấy rõ ràng, thì một người cha đẻ tất không khắc nghiệt như ông Barberin hay không đời nào lại giơ gậy lên và nhìn tôi bằng con mắt lạnh lùng như thế. Ông ta muốn đưa tôi vào trại trẻ roi, liệu má Barberin có giữ nổi không? Trại trẻ roi là cái gì?

Ở trong làng có hai đứa trẻ người ta thường gọi là “trẻ trại”. Mỗi đứa đeo ở cổ một cái thẻ bằng chì có khắc chữ số. Chúng nó dơ bẩn và ăn mặc lôi thôi. Người ta chế nhạo chúng, có khi đánh đập nữa. Những đứa trẻ khác thường hay nghịch ác, đuổi chúng như đuổi chó chạy lạc để chơi, vì một con chó lạc thì không ai bệnh vực. Chao ôi! Tôi không muốn như những đứa trẻ con ấy một tí nào cả. Tôi không muốn mang một con số ở cổ, không muốn người ta đuổi theo tôi mà la ó: “Đi về trại đi! Đi về trại!”. Chỉ nghĩ đến bấy nhiêu thôi cũng đủ để làm cho tôi lạnh toát cả người, hai hàm răng đập vào nhau lập cập.

Tôi vẫn chưa ngủ được. Mà ông Barberin thì sắp về rồi. May thay ông ta không về sớm như ông ta đã báo trước và tôi đã ngủ thiếp đi trước khi ông ấy về.

(Trích *Không gia đình*, Hector Malot, Huỳnh Lý dịch)

MỤC LỤC

Cùng bạn dùng sách	3
Lá thư đầu năm gửi các em học sinh Lớp 3	6
Bài mở đầu EM ĐÃ HỌC GÌ Ở MÔN LỐI SỐNG	8
Bài 1 GIA ĐÌNH LÀ GÌ?	11
Bài 2 CUỘC SỐNG BẦY ĐÀN CỦA NGƯỜI XƯA	17
Bài 3 HÌNH THÀNH GIA ĐÌNH	22
Bài 4 GIA ĐÌNH GIA TRƯỞNG	30
Bài 5 GIA ĐÌNH HIỆN ĐẠI	37
Bài 6 LUẬT PHÁP VÀ GIA ĐÌNH	43
Bài 7 LUẬT PHÁP VÀ ĐẠO LÝ	52
Bài học cuối năm VAI TRÒ CỦA EM TRONG GIA ĐÌNH	58